

T.C.

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**SOSYAL POLİTİKALAR KAPSAMINDA
REHABİLİTASYON MERKEZLERİNİN AİLELER
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ‘MARDİN ÖRNEĞİ’**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şeyhmus ARAS

ŞIRNAK, 2025

T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

SOSYAL POLİTİKALAR KAPSAMINDA
REHABİLİTASYON MERKEZLERİNİN AİLELER
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ‘MARDİN ÖRNEĞİ’

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şeyhmus ARAS

Danışman:
Doç. Dr. Arzu YILDIRIM

ŞIRNAK, 2025

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu tez çalışmasının Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlandığını, bu tez çalışmasında yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bahse konu bu kural ve ilkelerin gerektirdiği üzere, bu çalışmada özgün olmayan tüm bilimsel içerikleri kurallara uygun biçimde alıntılıyıp kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Beyanımınla çelişen herhangi bir delil bulunduğu takdirde tüm sorumluluğu üstleneceğimi kabul ederim.

Mehmet Şeyhmus ARAS

İmza:

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

‘Sosyal Politikalar Kapsamında Rehabilitasyon Merkezlerinin Aileler Üzerindeki Etkisi: ‘Mardin Örneği’ adlı Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Mehmet Şeyhmus ARAS

Danışman

Doç. Dr. Arzu YILDIRIM

Siyaset Ekonomisi Ana Bilim Dalı Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Orhan ALDANMAZ

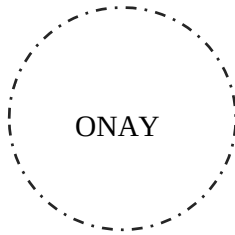
KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Arzu YILDIRIM danışmanlığında **Mehmet Şeyhmus ARAS** tarafından hazırlanan “**Sosyal Politikalar Kapsamında Rehabilitasyon Merkezlerinin Aileler Üzerindeki Etkisi: ‘Mardin Örneği’**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Ekonomisi Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Jüri Başkanı	Doç. Dr. Arzu YILDIRIM	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Hikmet Salahaddin GEZİCİ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Dilek ÇELİK	

Savunma Tarihi: 15/01/2025

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 30/12/2024 tarih ve 46-17 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. İbrahim HÜSEYİNİ

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın hazırlanmasında bana her zaman sevgi, sabır ve destek veren sevgili eşime ve aileme sonsuz minnettarlığımı sunuyorum. Akademik yolculuğumda bilgi ve tecrübeleriyle yolumu aydınlatan değerli hocalarıma teşekkür ederim. Özellikle tez sürecinde bana rehberlik eden yol gösteren ve her aşamada sabırla destek olan danışman hocam Doç. Dr. Arzu YILDIRIM'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca öneri ve eleştirileriyle bu çalışmanın daha iyi bir tez olmasına katkı sunan kıymetli jüri üyelerim Doç. Dr. Hikmet Salahaddin GEZİCİ ile Dr. Öğr. Üyesi Dilek ÇELİK'e sonsuz teşekkür ederim.

Sosyal Politikalar Kapsamında Rehabilitasyon Merkezlerinin Aileler Üzerindeki Etkisi: ‘Mardin Örneği’

ARAS, Mehmet Şeyhmus

Yüksek Lisans, Siyaset Ekonomisi Bölümü

Danışman: Doç. Dr. Arzu YILDIRIM

Ocak 2025, 84 sayfa

ÖZET

Bu çalışma, sosyal politikaların rehabilitasyon merkezlerinin aileler üzerindeki etkisini ele almakta ve Mardin örneği özelinde bu alanda gerçekleştirilen uygulamaların ailelerin yaşamına nasıl yansıdığını incelemektedir. Türkiye’de engelli bireylere yönelik sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi, toplumda eşitlikçi ve adil bir yapının oluşturulabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Sosyal politikalar, toplumun refah seviyesini artırmaya yönelik bir dizi devlet müdahalesini kapsar. Bu politikalar, bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmek, onların toplumsal yaşamda daha fazla yer edinmelerini sağlamak ve çeşitli engelleri aşmalarını kolaylaştırmak için düzenlenmiştir. Bu çalışmanın temel konusu, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin, özellikle aileler üzerindeki etkisini incelemek ve bu etkilerin sosyal politika çerçevesinde nasıl şekillendiğini anlamaktır. Araştırma, Mardin ilinde ikamet eden ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden faydalanan 15 aile ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle yapılmıştır. Bu aileler, çocuklarının eğitim süreçlerinde yaşadıkları deneyimleri ve karşılaştıkları zorlukları içtenlikle paylaşmışlardır. Ailelerin yaşadıkları zorluklar genellikle eğitim süreçlerine dair bilgilendirme eksiklikleri, maddi kaynak sıkıntıları ve rehabilitasyon hizmetlerinin yetersizliği gibi unsurlar üzerine yoğunlaşmıştır. Aileler, özel eğitim hizmetlerinin ve rehabilitasyon merkezlerinin daha ulaşılabilir, kaliteli ve sürekliliği olan bir şekilde sunulması gerektiği konusunda hemfikirdir. Aynı zamanda aileler, rehberlik ve psikolojik destek hizmetlerinin güçlendirilmesini ve daha fazla farkındalık oluşturulmasını istemektedirler. Aileler, rehabilitasyon süreçlerinde yalnızca çocuklarının gelişimiyle değil kendi psikolojik ve duygusal iyilik halleriyle de ilgilenilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, ailelere yönelik destekleyici sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi, çocukların eğitim süreçlerine paralel olarak önemli bir yere sahiptir. Ayrıca özel eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve engelli bireylerin eğitimine dair daha fazla farkındalık yaratılması gerektiği ailelerin önerileri arasında yer almaktadır. Çalışmanın bulguları, sosyal politikaların aileler

üzerinde olumlu bir etki yaratabileceğini, ancak bu etkinin artırılabilmesi için daha çok destek ve sistematik bir yapı gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bu araştırma sosyal politikaların ve özel eğitim ile rehabilitasyon hizmetlerinin, aileler üzerinde doğrudan etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın bulguları, yalnızca Mardin ilindeki ailelerin deneyimlerine dayanmakla kalmayıp, Türkiye genelinde benzer hizmetlerin güçlendirilmesi gerektiğine dair güçlü bir çağrıdır. Araştırmanın sonuçları, gelecekteki sosyal politika düzenlemelerinin daha kapsamlı ve aile odaklı olmasına ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Sosyal Politika, Belediye, Rehabilitasyon, Rehberlik

The Impact of Rehabilitation Centers On Families Within The Scope Of Social Policies: 'Mardin Example'

ARAS, Mehmet Şeyhmus

Master's Degree in Political Economy Department.

Supervisor: Associate Professor Dr. Arzu YILDIRIM

January 2025, 84 pages

ABSTRACT

This study deals with the impact of social policies and rehabilitation centers on families and examines how the practices carried out in this field reflect on the lives of families, specifically in the case of Mardin. Strengthening social services for disabled individuals in Turkey is of great importance in terms of creating an egalitarian and fair structure in society. Social policies cover a series of state interventions aimed at increasing the welfare of society. These policies are designed to improve the quality of life of individuals, enable them to take a greater place in social life, and make it easier for them to overcome various obstacles. The main subject of this study is to examine the effects of special education and rehabilitation centers, especially on families, and to understand how these effects are shaped within the framework of social policy. The research was conducted through in-depth interviews with 15 families residing in Mardin province and benefiting from special education and rehabilitation centers. These families sincerely shared their experiences and the difficulties they faced during their children's education process. The difficulties experienced by families generally focus on factors such as lack of information about educational processes, financial resource difficulties and inadequacy of rehabilitation services. Families agree that special education services and rehabilitation centers should be provided in a more accessible, high-quality and sustainable manner. At the same time, families want guidance and psychological support services to be strengthened and more awareness to be raised. Families emphasize that rehabilitation processes should focus not only on their children's development but also on their own psychological and emotional well-being. Therefore, strengthening supportive social services for families has an important place in parallel with children's education processes. In addition, the need to expand

special education services and raise more awareness about the education of disabled individuals is among the suggestions of families. The findings of the study reveal that social policies can have a positive impact on families, but that more support and a systematic structure are required to increase this impact. In conclusion, this research reveals that social policies and special education and rehabilitation services have direct effects on families. The findings of this research are not only based on the experiences of families in Mardin province, but are a strong call for the need to strengthen similar services across Türkiye. The results of the research will shed light on future social policy regulations being more comprehensive and family-oriented.

Keywords: Special Education, Social Policy, Municipality, Rehabilitation, Guidance

İÇİNDEKİLER

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Eğitim.....	4
1.1.1. Özel eğitim.....	4
1.1.2. Özel eğitimin temel ilkeleri	4
1.1.3. Dünya’da özel eğitimin tarihsel gelişimi	6
1.1.4. Türkiye’de özel eğitimin tarihsel gelişimi ve yasal dayanakları	7
1.1.5. Özel eğitimde kritik dönem - erken tanı dönemi	9
1.2. Rehabilitasyon Merkezleri ve Özel Eğitim.....	9
1.2.1. Rehabilitasyon hizmetleri	10
1.2.2. Özel eğitim ve rehabilitasyonlar	10
1.3. Sosyal Politikalar	11
1.3.1. Sosyal politika tanımı, niteliği, kapsamı.....	11
1.3.2. Sosyal politikanın tarihsel gelişimi.....	12
1.3.3. Türkiye’de sosyal politikanın gelişimi.....	13
1.3.4. Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon kapsamında uygulanan sosyal politikalar.....	15
2. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI: MARDİN ÖRNEĞİ	17
2.1. Araştırmanın Amacı.....	17
2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	17
2.3. Araştırmanın Modeli.....	18
2.4. Verilerin Analizi	18
2.5. Veri Toplama Yöntem ve Süreçleri	20

3. BULGULAR VE YORUMLAR	21
3.1. Katılımcılara Yönelik Demografik Özellikler	21
3.2. Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişimine Etkisi	22
3.3. Sosyal Güvencenin Rehabilitasyon Sürecindeki Ekonomik Durum Üzerindeki Etkisi	27
3.4. Devletin Sağladığı Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin Rehabilitasyon Süreci Üzerindeki Etkisi.....	30
3.5. Rehabilitasyon Merkezinin Ailenize Yönelik Kamu Destekli Eğitim ve Bilgilendirme Programlarının Etkisi	33
3.6. Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Sürecine Etkisi .	36
3.7. Toplum Temelli Sosyal Hizmetlerin Rehabilitasyon Sürecine Etkisi	39
3.8. Rehabilitasyon Merkezlerinde Sunulan Hizmetlerin Kamu Politikalarının Erişilebilirliğine Etkisi	43
3.9. Türkiye’de Sosyal Politikaların Ailelerin Rehabilitasyon Sürecine Katılımının Etkisi	46
3.10. Türkiye’deki Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Merkezlerinin Toplumdaki Farkındalığı Üzerine Etkisi	49
3.11. Rehabilitasyon Merkezlerinin Sunduğu Hizmetlerin Sosyal Politikalar Kapsamında Geliştirilmesi İçin Öneriler.....	52
SONUÇ VE ÖNERİLER	57
KAYNAKÇA.....	61
Ek-1: Tez Görüşme Soruları	66
Ek-2: Özgeçmiş.....	70

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	21
Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	21
Tablo 3: Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı	22
Tablo 4: Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişimine Etkisi.....	22
Tablo 5: Sosyal Güvencenin Rehabilitasyon Sürecindeki Ekonomik Durum Üzerindeki Etkisi.....	27
Tablo 6: Devletin Sağladığı Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin Rehabilitasyon Süreci Üzerindeki Etkisi.....	30
Tablo 7: Rehabilitasyon Merkezinin Ailenize Yönelik Kamu Destekli Eğitim ve Bilgilendirme Programlarının Etkisi.....	33
Tablo 8: Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Politikalarının Rehabilitasyon Sürecine Etkisi	36
Tablo 9: Toplum Temelli Sosyal Hizmetlerin (örneğin, yerel yönetimlerin sağladığı destekler) Rehabilitasyon Sürecine Etkisi.....	40
Tablo 10: Rehabilitasyon Merkezlerinde Sunulan Hizmetlerin Kamu Politikalarının Erişilebilirliğine Etkisi.....	43
Tablo 11: Türkiye’de Sosyal Politikaların Ailelerin Rehabilitasyon Sürecine Katılımının Etkisi.....	46
Tablo 12: Türkiye’deki Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Merkezlerinin Toplumdaki Farkındalığı Üzerine Etkisi	49
Tablo 13: Rehabilitasyon Merkezlerinin Sunduğu Hizmetlerin Sosyal Politikalar Kapsamında Geliştirilmesi İçin Öneriler.....	53

KISALTMALAR LİSTESİ

ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
İŞKUR	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
DÖSEP	: Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Verimliliğinin Araştırılması Projesi
BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Sosyal politikalar, bir toplumun genel refahını artırmak, sosyal adaleti sağlamak ve bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla geliştirilen ve uygulamaya konulan stratejiler bütünüdür. Bu politikalar, toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla çeşitli alanlarda düzenlemeler yapmayı hedefler. Sosyal politikaların temeli, eşitlikçi, sürdürülebilir ve katılımcı bir yaklaşım benimsemek olup; bu politikaların toplumsal yapıları ve sosyal dinamikleri anlamak açısından önemli bir yeri vardır. Sosyal politika, devletin, bireylerin ve toplulukların refahını artırmak için geliştirdiği stratejiler ve uygulamalardan oluşur. Sosyal politikalar yaşayan her birey için sosyal ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik faaliyetler bütünüdür (Ören, 2017). Türkiye’de sosyal politikaların gelişimi, özellikle Cumhuriyet’in ilanı ile başlamış ve sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri gibi temel alanlara yöneltilmiştir. 1980’li yıllarda engelli bireyler için özel eğitim hizmetlerinin daha görünür hale gelmesiyle birlikte, rehabilitasyon hizmetlerine yönelik devlet politikaları da şekillenmeye başlamıştır. Türkiye, sosyal politikalarını uluslararası standartlara uygun hale getirmek için birçok önemli sözleşmeye taraf olmuş, özellikle Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, sosyal politikaların çerçevesini oluşturmuştur. Aynı zamanda AB uyum çerçevesinde AB üye ülkelerin uyguladıkları sosyal devlet gereği ortak politika ve kanuni düzenlemeler de uygulamaya konmuştur. Bu düzenlemeler engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımlarını artırma amacını gütmüştür (Karaca & Çam, 2019).

Özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri, engelli bireylerin eğitim süreçlerini ve toplumsal yaşama entegrasyonlarını destekleyen kritik uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hizmetlerin, engelli bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlayan rehabilitasyon süreçleriyle paralel olarak, sosyal politika uygulamaları kapsamında etkinleştirilen özel eğitim programlarıyla güçlendirildiği görülmektedir. Özellikle engelli bireylerin eğitim ve rehabilitasyon ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hazırlanan çeşitli yasal düzenlemeler, devletin bu alandaki sorumluluklarını ve katkılarını belirlemiştir. 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı yasa, Türkiye’de engellilere yönelik eğitim hizmetlerinin ilk yasal çerçevesini oluştururken, 5378 sayılı Engelliler Kanunu, rehabilitasyon hizmetlerinin kapsamını genişletmiştir. Bu hususta Dünya’da olduğu kadar Türkiye’de de engelli bireylerin

hayatına etki edecek birçok yasal yasal düzenleme getirilmiştir (Çitil & Üçüncü, 2018).

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, engelli bireylerin potansiyellerini en üst düzeye çıkaran bağımsız yaşam becerilerini geliştiren kurumlardır. Bu merkezler, sadece eğitim alanında destek sağlamakla kalmaz; aynı zamanda ailelere de önemli destekler sunar. Aileler, çocuklarının özel eğitim süreçlerinde yalnız bırakılmamakta, bunun yanında toplumsal yaşamda karşılaştıkları engellerle başa çıkabilme noktasında rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmaktadırlar. Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu bu hizmetler, sosyal politikaların etkili bir biçimde uygulanmasını ve toplumsal adaletin sağlanmasını destekleyen önemli araçlardır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin etkinliğinin artmasının en temel etkenlerinden biri de erken tanı ve erken müdahaledir (Smagulova, 2009).

Ülkemizde 2005 yılında kabul edilen Engelliler Kanunu, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını artıran önemli adımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu kanun, engelli bireylerin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve rehabilitasyon hizmetlerine daha kolay erişimini sağlamaktadır. Bu yasa ile sosyal devlet ilkesinin gereği akranlarına göre geride olan bireylerin hakları güç kazanmıştır (Dalbay, 2009).

Sosyal politikaların etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ailelerin özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine dair deneyimlerini anlamak, hizmetlerin gelişmesi ve daha etkili hale gelmesi açısından önemli bir adım olacaktır. Türkiye’deki sosyal politikaların, özellikle engelli bireylere yönelik özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri üzerinden değerlendirildiğinde, ailelerin yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Bununla birlikte sosyal politikaların daha etkin bir hale gelebilmesi için özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu hizmetlerin genişletilmesi ve bu alandaki uygulamaların daha sistematik hale getirilmesi gerektiği söylenebilir.

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin aileler üzerindeki etkisi, yalnızca eğitim süreçlerini değil aynı zamanda ailelerin toplumsal yaşama katılım düzeylerini de etkilemektedir. Bu durum bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmek ve toplumsal adaleti sağlamak amacıyla devletin izlediği sosyal politikaların etkinliğini gösterir. Araştırma, sosyal politikalar kapsamında faaliyet gösteren rehabilitasyon merkezlerinin aileler üzerindeki etkisini incelemektedir. Mardin ilindeki ailelerin

deneyimlerine dayalı bu araştırma, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin aileler üzerindeki etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda tezde şu araştırma sorularına cevap aranmaktadır; rehabilitasyon merkezlerinin aileler üzerindeki etkilerinin neler olduğu ve Türkiye’de uygulanan sosyal politikaların etkinliğinin artırılması için hangi öneriler geliştirilebilir.

Araştırmanın önemini ise çeşitli başlıklar altında açıklanabilir: Ailelerin yaşam kalitesine katkı, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi, erişilebilirlik ve eşitlik, toplumsal farkındalık ve destek, bilimsel katkı şeklinde sıralamak mümkündür. Bu araştırma giriş, sonuç ve öneriler hariç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçeve, ikinci bölümde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri üzerine alan araştırması: Mardin örneği, üçüncü bölümde ise bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlık altında ‘Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve’ on dört başlık şeklinde sunulmuştur.

1.1. Eğitim

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri ve değerler kazanmasını sağlamak amacıyla düzenlenen bir süreçtir (Good, 1995). Eğitim "bireylerin gelişimine yönelik sistematik bir etkileşim süreci" olarak ifade etmektedir. Eğitim, aynı zamanda "öğrenme deneyimlerinin planlanması ve uygulanması süreci" demektir (Gagné, 1985).

1.1.1. Özel eğitim

Özel eğitim, bireylerin fiziksel, zihinsel, iletişimsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde akranlarından farklılık gösteren ve bu nedenle standart eğitim yöntemlerinden yeterince faydalanamayan bireylere sunulan özel olarak tasarlanmış eğitim hizmetleridir. Bu eğitimler, özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından, bireylerin ihtiyaçlarına uygun yöntem ve araçlarla, gerekirse özel mekanlarda gerçekleştirilir (Subakan & Koç, 2019). Ayrıca, özel eğitim, özel gereksinimi olan bireylerin gelişimlerine destek olmak, eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve yetersizliklerin engele dönüşmesini önlemek amacıyla sunulan hizmetleri içerir. Bu süreçte, özel olarak hazırlanmış eğitim programları ve yöntemleri kullanılarak, bireylerin bağımsız ve üretken bireyler olarak topluma kazandırılması hedeflenir (MEB, 2019). Özel eğitim, müfredat, kullanılan yöntem, teknik ve eğitim ortamlarının uyarlanması bağlamında genel eğitim uygulamalarından önemli derecede farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına uygun eğitim ortamlarının oluşturulmasını ve onların topluma kaynaşmasını sağlamayı amaçlar (Yıldırım & Yüksel, 2019).

1.1.2. Özel eğitimin temel ilkeleri

Özel eğitime erken başlamak önem taşır. Erken müdahale, bireylerin gelişim

süreçlerine olumlu katkı sağlar ve ileride karşılaşılabilecekleri zorlukları minimize eder (Er Sabuncuoğlu & Diken, 2010). Ayrıca en az kısıtlı kaynaklara sahip olan öğrencilerin dahi eşit fırsatlara sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısı ile fırsat eşitliği sağlanması için her bireye özgü eğitim ortamı yaratılması gerekmektedir. Bu ortamların yaratılması ile bağımsız yaşam becerileri gelişmiş kendi beceri ve ilgi alanlarına göre yetişmiş bireyler toplumda kendilerine yer edinip izole olmadan yaşayacaklardır (Alkan, 1984). Bu ilke, akranlarının gerisinde kalmış olan özel gereksinimli bireylere adaletli bir şekilde eğitim fırsatları sunulmasını hedefler. Son olarak, iş birliği ve ortak çalışma da özel eğitimin temel ilkeleri arasında yer alır. Bu ilkeler, eğitimin sadece öğretmen ve öğrenci eksenli olmadığını aslında toplumun tüm kesiminin eğitime dahil edilip var olan olumsuz tutumları da yıkarak hareket etmeyi gerektirir (Aydın & Demirbaş Çakan, 2017). Buna göre, ailelerin, özel eğitim uzmanlarının ve diğer paydaşların birlikte çalışarak öğrencinin ihtiyaçlarına uygun bir ortam sağlaması önemli olmaktadır.

MADDE 5- (1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.

b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.

c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.

ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.

d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.

e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.

f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.

g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.

ğ) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği).

1.1.3. Dünya’da özel eğitimin tarihsel gelişimi

Özel eğitimin tarihsel gelişimi incelendiğinde 1800 yılından önceki dönemlerde engelli bireylerin mental ve fiziki özellikleri çok ağır değilse dikkate alınmadığı söylenebilir. Toplumdan soyutlanıp normal gelişim gösteren insanlarla içi içe olmasının yanlış olduğu düşünülmekteydi. Özel eğitim tarihsel süreç içerisinde farklı coğrafyalarda ve dönemlerde çeşitli etkilerle şekillenmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde özel eğitim tarihi, 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır (Kauffman, McGee & Brigham, 2004). Bu dönemde özellikle zihinsel engelli bireylere yönelik eğitim programları oluşturulmuş ve bu alandaki ilk özel okullar açılmıştır. Diğer yandan Avrupa’da ise özel eğitim tarihi daha eski dönemlere dayanmaktadır. Örneğin İngiltere’de 18. yüzyılda kurulan "Deaf and Dumb School" (Sağır ve Dilsizler Okulu), işitme ve konuşma engelli bireyler için önemli bir adımdır (Barnes & Mercer, 2015). Bu okulun kurulmasıyla birlikte işaret dili tabanlı iletişim yöntemleri de geliştirilmiştir. Öte yandan Japonya’da da özel eğitimin tarihsel gelişimi oldukça zengindir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ülkede savaştan etkilenen çocuklar için rehabilitasyon programlarının başlatılmasıyla özel

eğitime verilen önem artmıştır (Ito & Ujiie, 2001). Bu farklı coğrafyalardaki tarihsel süreçler dünya genelinde özel eğitimin evrimi çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir ve her toplumun kendi koşulları doğrultusunda bu alanda ilerlediği söylenebilir.

1.1.4. Türkiye’de özel eğitimin tarihsel gelişimi ve yasal dayanakları

Türkiye’de özel eğitimin tarihsel sürecini incelemeyden önce Osmanlı Devleti’nin engelli bireylere yaklaşımına göz atmak gerekmektedir çünkü; kültürü ve temeli Osmanlı Devleti’ne dayanan Türkiye’de engelli bireylere yönelik benzer yaklaşımları göstermektedir (Özdemir, Çiftçi & Sayan, 2022). Engelliler için hem hasta olduklarında tedavi olabilecekleri yerler hem de eğitim görebilecek imkanlar sunulmaya çalışılmıştır. Bu hem insan onurunun gereği için hem de bu bireylerin bağımsız yaşam becerileri elde etmeleri açısından çok önem arz etmektedir (Şişman, Kocabaş & Yazıcı, 2011).

Türkiye’de özel eğitimin temelini Grati Efendi tarafından 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebinde işitme engelli bireyler için açılan okul oluşturur. İşitme engelli bireyler için verilen eğitimin akabinde görme engelli bireyler için de bir bölüm açılmıştır. Görme engelli bireyler için uzun bir süre burada eğitimler devam etmiştir. 1919 yılında görme engelliler için açılan bu bölüm kapatılmıştır. 1921 yılında İzmir’de görme engelli bireyler için 1923’te ise işitme engeli bireyler için okullar kurulmuştur. Bu okullar açıldığı dönemler Sağlık Bakanlığına bağlıken süreç ilerledikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde birleştirilmiştir (Aral & Gürsoy, 2009).

1926 yılında engelli bireylerin eğitimine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde, özel eğitim kurumlarının kurulmasıyla birlikte, engelli bireylerin topluma kazandırılması hedeflenmiştir. Aynı yıl içinde Türk Medeni Kanunu’nu anne ve babaya çocuk normal gelişim gösterecek veya gösteremeyen bu çocuklara bakma sorumluluğu yüklemiştir. Normal gelişim göstermeyen bireylerin engelinin yetersizliğe dönüşmemesi için topluma faydalı bireyler olması için anne ve babaya büyük görev düşmektedir (Cavkaytar & Diken, 2006). 1949 yılında Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasası çıkarılıp engelli bireyler için yatılı eğitimin ön koşul şartları oluşturulmuştur.

1955 yılında engelli bireylerin eğitsel tanılması açısından büyük öneme sahip olan Rehberlik Araştırma Merkezi kurulmuştur. Bu yıl içinde Ankara’da engelli çocuklar için özel eğitim sınıfı açılmıştır. Açılan bu özel eğitim sınıfı engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için bireysel olarak planlanmış sistemli bir şekilde uygulanan eğitim hizmetlerinin bütününe ifade etmektedir (Eripek vd, 2008). Engelli bireylerin aktif bir şekilde üretken bireyler olması için 1961 anayasasına maddeler eklenip İlköğretim Yasası’na özel gereksinimli bireyleri ilgilendiren maddeler eklenmiştir. Engelli birey ile normal gelişim gösteren bireyin fırsat eşitliğine vurgu yapan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 1973’te yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 8.maddesi özel eğitimin genel eğitim sisteminin içinde yer almasını ön görmüştür.

1982 anayasası ile beraber sosyal bir hukuk devletine vurgu yapıp engelli bireylere yönelik hükümlere yer verilmiştir. 1980 yılında özel eğitimin geniş bir zeminde takip edilmesi açısından Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Avcıoğlu vd, 2010). 1980’li yıllardan itibaren özel eğitimle ilgili yasal düzenlemelerde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. 1983 yılında yürürlüğe giren "Özel Kurumları Yönetmeliği" bu alanda önemli bir çerçeve oluşturmuştur (Kılınç & Keçeci Kurt 2019). Bu yönetmelik, özel eğitim alanının standartlarını belirlemiş ve eğitim kurumlarının işleyişine dair düzenlemeler getirmiştir. Engelli bireylerin ailelerine yönelik psikolojik destek ihtiyacı artmasıyla bu hizmetin daha etkin verilebilmesi adına 1992 yılında Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. 2005 “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile özel eğitimin güçlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra yönetmelik ile bireysel eğitim planlarının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerini düzenleyerek, özel eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmak hedeflenmiştir (Korucu, 2005).

Özel eğitimle ilgili yasal düzenlemelerin güçlenmesi 2012 yılında kabul edilen Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetleri Yönetmeliği ile devam etmiştir. Bu yönetmelik engelli bireylerin eğitim sürecine yönelik daha kapsamlı bir yaklaşım getirmiştir. Tüm bu gelişmelere baktığımızda Türkiye, özel eğitimin gelişebilmesi ve her bir engelli bireye ulaşabilmesi için önemli bir yol almıştır. Engelli bireylerin özel eğitim hizmetlerine eşit erişimi konusunda hala önemli eksiklikler bulunmaktadır. Türkiye’de özel eğitimin gelişebilmesi için sadece yasal düzenlemeler değil aynı zamanda toplumsal farkındalık ve duyarlılık artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Engelli bireylerin. Eğitimde eşit fırsatlar elde etmesi yalnızca devletin sorumluluk alanında olan bir konu olmayıp toplumun tüm kesimlerinin katkı sağlaması gerektiği bir konu olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu süreç incelendiğinde Türkiye’de özel eğitim tarihsel olarak uzun bir yolculuğa sahip olduğu görülmektedir. Birçok yasal düzenlemeye ve yapısal değişikliğe tanıklık edilmiş olsa da hala iyileştirilmesi gereken konular olduğu düşünülmektedir. Devletin en temel görevi eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaktır. Özel eğitim alanında kapsamı geniş, sürdürülebilir, çağın gereklerine uyan politikalar geliştirilmesi gerektiği açıktır.

1.1.5. Özel eğitimde kritik dönem - erken tanı dönemi

Özel eğitimde erken tanı, bireylerin ihtiyaçlarına uygun eğitim hizmetlerinin sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Erken tanı, engelli bireylerin gelişim süreçlerinin desteklenmesi ve topluma kazandırılması açısından hayati bir rol oynar. Yapılan araştırmalar, erken tanı ile birlikte uygun eğitim yöntemlerinin uygulanmasının, bireylerin sosyal akademik becerilerinde önemli gelişmeler sağladığını göstermektedir (Antmen, 2010). Ayrıca, erken tanı uygulamaları, bireylerin ailenin ve toplumun bir parçası olarak kabul edilmelerine olanak tanıyarak kapsayıcı bir toplum oluşturulmasına katkıda bulunur (Kaya, Sağlam Ak & Melekoğlu, 2022). Özellikle, erken tanı ve müdahale programlarının uygulanması, bireylerin eğitim hayatlarına daha sağlıklı bir başlangıç yapmalarına imkân sağlar. Bu süreç, sadece birey için değil aileler ve toplum için de önemli faydalar sağlamakta, sosyal uyumu artırmaktadır (Cunningham & O’Neill, 2018).

1.2. Rehabilitasyon Merkezleri ve Özel Eğitim

Rehabilitasyon merkezleri, bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal yeteneklerini geliştirmeye yönelik hizmetler sunarak, özel eğitim alanındaki önemli bir yapı taşı oluşturulmaktadır. Bu merkezler, bireylerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış programlar aracılığıyla, onların bağımsız yaşam becerilerini artırmayı hedefler. Rehabilitasyon merkezleri bireyin engel türüne göre tedavinin tüm yönüyle ele alınmasını sağlar.

(Demirel, 2001). Yabancı kaynaklar da rehabilitasyon merkezlerinin etkili uygulamalarını ve özel eğitimle olan bağlantısını incelemektedir. Örneğin, Lardner (2017), rehabilitasyon merkezlerinin bireylerin toplum içinde oynadığı rolü vurgulamış ve bu merkezlerin sunduğu hizmetlerin bireylerin yaşam kalitesini artırmadaki etkisini ortaya koymuştur.

1.2.1. Rehabilitasyon hizmetleri

Rehabilitasyon hizmetleri, bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal yeteneklerini yeniden kazanabilmeleri veya geliştirebilmeleri amacıyla sunulan sistematik bir destek sürecidir. Bu hizmetler, çeşitli alanlarda ihtiyaç duyan bireyler için önem taşır ve bireylerin bağımsız yaşamlarını sürdürebilmeleri için kritik bir rol oynar. Bağımsız yaşam için istihdam yaratılması alternatif iş imkanları oluşturulması gerekmektedir (Seyyar, 2015). Rehabilitasyon hizmetlerinin temel bileşenleri arasında fiziksel terapi, iş terapisi, konuşma terapisi ve psikososyal destek yer almaktadır. Bu terapilerin her biri, bireylerin günlük yaşam aktivitelerini kolaylaştırmayı ve genel yaşam kalitelerini artırmayı amaçlarken en az kısıtlayıcı ortamda hayatlarını devam ettirmeyi amaç edinmektedir (Batu & Kırcaali İftar, 2005). Özellikle bu hizmetlerin erken aşamalarda başlaması, bireylerin gelişiminde olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Erken müdahale, rehberlik ve destek rehabilitasyon sürecinin etkinliğini artırmaktadır. Hurst & Jones (2018), rehabilitasyon hizmetlerinin bireylerin topluma uyumunu sağlama konusundaki etkilerini incelemiş ve bu tür hizmetlerin bireylerin yaşam kalitesini artırmadaki rolünü ortaya koymuştur. Araştırmalar, bu merkezi hizmetlerin bireylerin sosyal becerilerini geliştirerek, toplumsal hayata katılımlarını kolaylaştırdığını göstermektedir.

1.2.2. Özel eğitim ve rehabilitasyonlar

Özel eğitim, bireylerin öğrenme gereksinimlerine göre uyarlanmış eğitim programları sunarak eğitimsel ve gelişimsel potansiyellerini maksimum düzeye çıkarmayı hedefler. Rehabilitasyon ise bireylerin fiziksel, zihinsel veya sosyal becerilerinin geliştirilmesi amacıyla yapılan sistematik müdahaleleri kapsar. Bu iki

alan engelli bireylerin topluma uyumunu sağlama ve yaşam kalitelerini artırma amacını güder. Bu amaç doğrultusunda bireylerin yapamadıklarına değil yapabildiklerine odaklanarak bu doğrultuda programların hazırlanması ve eğitimin bu yönde yapılması gerekmektedir (Özyürek, 2014). Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli engel grupları için tasarlanmış programlar içerir. Bu programlar, bireylerin öğrenme süreçlerini destekleyerek, bağımsız yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik stratejiler önerir. Bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanan bu programlar eğitim sürecinin daha etkili olmasını sağlar. Rehabilitasyon süreçlerinde erken müdahale, bireylerin hızlı bir şekilde gelişim göstermesini sağlarken, ailelerin de sürece daha aktif katılımını teşvik eder (Akçamete, 2009). Smith & Brown (2019), özel eğitim hizmetlerinin engelli bireylerin sosyal becerilerini geliştirmedeki etkilerini incelemiş ve bu tür hizmetlerin toplumsal uyumu artırdığını belirtmiştir. Araştırma sonuçları, özel eğitimin, bireylerin akademik başarısını ve sosyal etkileşimlerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Sonuç olarak, özel eğitim rehabilitasyon hizmetleri, bireylerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak için kritik bir öneme sahiptir. Bu alanlardaki etkili uygulamalar, bireylerin toplumsal yaşama katılımlarını artırırken, bağımsızlıklarını geliştirmeye de katkıda bulunmaktadır.

1.3. Sosyal Politikalar

Bu başlık altında ‘Sosyal Politikalar’ dört alt başlık şeklinde sunulmuştur.

1.3.1. Sosyal politika tanımı, niteliği, kapsamı

Sosyal politika, toplumdaki bireylerin yaşam kalitesini artırmayı sosyal adaleti sağlamayı amaçlayan bir dizi strateji ve uygulamayı kapsar. Bu alan; sosyal hizmetler, sosyal güvenlik, eğitim ve istihdam gibi çeşitli bileşenleri kapsamaktadır. Sosyal politika sosyoekonomik olarak toplumda diğer bireylere nazaran güçsüz olup devletin korumak için aldığı tedbirleri ifade etmektedir. Sosyal politikalar, aynı zamanda sosyal adalet boyutuna da değinmektedir. Bu adalet boyutunu zayıfların korunması olarak değil de bireyler arasında genel bir adaletsizliklerin sağlanması anlamında da kullanılmaktadır (Tokol, 2000). Sosyal politika, toplum içinde

dışlanmış çalışma hayatında zorluk yaşayan sınıfsal ilişkiler ile sosyal, sağlık, emeklilik gibi konuları kapsamaktadır (Cılga, Erkul, Yıldırım & Adıgüzel, 2016).

Sosyal politika, sağlık hizmetleri, eğitim, istihdam, sosyal güvenlik, konut ve sosyal hizmetler gibi çeşitli alanları kapsar. Bu alanlar, bireylerin yaşam standartlarını doğrudan etkileyen unsurlardır. Örneğin, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlıklarını korumalarına yardımcı olurken, eğitim politikaları bireylerin bilgi ve beceri düzeylerini artırarak istihdam olanaklarını geliştirir (Yolcuoğlu, 2012). Ayrıca Deacon (2007) sosyal politikanın uluslararası boyutunu ele alarak küreselleşmenin sosyal politika üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir. Sonuç olarak, sosyal politika, bireylerin yaşam kalitesini yükseltmek, sosyal adaleti sağlamak ve toplumun genel refahını artırmak amacıyla tasarlanan karmaşık bir sistemdir. Bu yapı, farklı disiplinlerden etkilenir ve toplumun ihtiyaçlarına göre sürekli olarak evrilir. Sosyal politika, bireylerin ve toplulukların refahını artırmayı hedefleyen çok boyutlu bir alan olarak sosyal adaleti sağlama çabalarında kritik bir rol oynamaktadır. Ülkelerin sosyal politikaları, ekonomik, sosyal ve kültürel dinamiklerle şekillenmekte ve bu dinamiklerin bütünsel bir anlayışla ele alınması, sosyal sorunların çözümünde önemli bir gereklilik arz etmektedir. Gelecek nesiller için daha adil ve sürdürülebilir bir toplum oluşturmak amacıyla sosyal politika alanında sürekli yenilik ve geliştirme gereklidir; çünkü gelecek nesillerin hayat şartlarındaki kalite ve geleceğe dönük umutları sosyal politikaya hayati bir misyon yüklemektedir (Şeker & Kurt, 2018).

1.3.2. Sosyal politikanın tarihsel gelişimi

Sosyal politika, zamanla evrilen ve toplumsal ihtiyaçlara göre şekillenen bir alan olmuştur. Bu araştırmada, sosyal politikanın tarihsel gelişimi, çeşitli dönemler ve olaylar üzerinden ele alınacaktır:

Sosyal politikaların tarihsel gelişimi, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarındaki değişimlere paralel olarak şekillenmiştir. Sanayi Devrimi, sosyal politikaların ortaya çıkışında kritik bir dönüm noktasıdır; bu dönemde işçi sınıfının çalışma koşulları ve yaşam standartlarındaki olumsuzluklar, devlet müdahalesini zorunlu kılmıştır (Koray, 2007). 19.yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, sosyal politikaların kurumsallaşması süreci hız kazanmıştır. Bu dönemde, sosyal sigorta

sistemleri ve işçi haklarına yönelik düzenlemeler birçok ülkede yürürlüğe girmiştir (Heclo, 1974). Özellikle Bismarck Almanyası'nda uygulanan sosyal sigorta programları, modern sosyal politikaların temelini oluşturmuştur (Castles, 2010). İkinci Dünya Savaşı sonrasında, refah devleti kavramı birçok Batı ülkesinde benimsenmiştir. Bu dönemde, devletlerin sosyal sorumlulukları genişlemiş ve eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanlarda kapsamlı politikalar geliştirilmiştir (Alcock, Haux, May & Wright, 2016). Türkiye'de ise sosyal politikaların gelişimi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet dönemine geçişle birlikte hızlanmış ve özellikle 1960 sonrası dönemde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Buğra, 2022). Günümüzde, küreselleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle sosyal politikaların içeriği ve uygulama biçimleri değişime uğramaktadır. Bu süreçte, sosyal politikaların esnek çalışma modelleri ve yeni sosyal riskler gibi konulara odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır (Pinhas, 2007). Bu bağlamda sosyal politikaların çevresel etkileri göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilir çözümler arandığı söylenebilir. Sosyal politika, tarih boyunca sosyo-ekonomik, politik-dinamik etkilenmiş ve sürekli bir evrim geçirmiştir. Endüstriyel devrimle başlayan süreç, sosyal reform hareketleri, refah devleti uygulamaları ve günümüzdeki sürdürülebilirlik anlayışı ile devam etmektedir. Bu bağlamda sosyal politikanın tarihsel gelişimi, toplumsal refahı artırma çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

1.3.3. Türkiye'de sosyal politikanın gelişimi

Türkiye'de sosyal politikanın gelişimi, tarihsel süreç içerisinde farklı evrelerden geçmiştir. Türkiye'de sosyal politikanın gelişimi Osmanlı İmparatorluğundan günümüze kadar olan uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç toplumsal değişim, ekonomik kalkınma ve devletin sosyal sorumluluk anlayışının değişmesiyle şekillenmişti (İpek, 2022).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde sosyal politikaların şekillenmesi Batı'daki sanayi devriminin etkisiyle paralel şekilde başlamıştır. 19. yüzyılda özellikle Tanzimat ve Islahat Fermanları ile birlikte devletin toplumsal refahı arttırmaya yönelik çeşitli adımlar attığı görülmektedir. Bu dönemde toplumun belirli kesimlerine yönelik bazı sosyal yardımlar yapılmakla birlikte sosyal politikaların sistemli bir şekilde uygulandığı söylenememektedir. Devletin sosyal politikaları daha

çok yöneticilerin inisiyatifıyla belirlenen bazen de hayır kurumlarıyla gerçekleştirilen geçici yardımlardan oluşmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğunda sosyal yardımlar genelde fakirlik, sağlık problemleri ve yoksullukla mücadele amacı taşıırken devletin doğrudan müdahalesi olmadığı görülmektedir (Şişman, 2017).

Devlet, sosyal yardımları kendi eliyle değil de vakıflar ve loncalar aracılığıyla yürütmekteydi. Bu dönemde devletin sosyal politikaları sınırlı olup, daha çok dini ve geleneksel kurumlar üzerinden sosyal destek sağlanmaktaydı (Boratav, 2003). Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye’de sosyal politikanın gelişimi yeni bir boyut kazanmıştır. Atatürk’ün sosyal devlet anlayışı, halkın refahını arttırmayı hedefleyen politikaların temelini oluşturmuştur. 1930’lar itibariyle devletin sosyal sorumluluğu artırılmış ve sosyal devlet anlayışının temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu dönemde sosyal güvenlik sistemlerinin oluşturulmasına yönelik ilk adımlar atılmıştır. Modern devlet anlayışı çerçevesinde sosyal politikalar yeniden şekillendirilmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde, özellikle 1930’lu yıllarda, sanayileşme ve ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda işçi haklarına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 1935 yılında çıkarılan Sosyal Sigortalar Kanunu ve diğer mevzuatlar çalışma hayatının düzenlenmesinde önemli rol oynamış Türkiye’de sosyal sigorta sisteminin ilk adımı atılmıştır. (Buğra, 2008).

1945 yılı itibariyle işçi sınıfının haklarını güvence altına alan yasalarla birlikte sosyal politika alanındaki gelişmeler hız kazanmıştır. 1950’ler Türkiye’nin sanayileşme sürecine girmesiyle birlikte sosyal politikalarda önemli bir dönüşüm yaşandığı dönemdir. Bu dönemde kalkınma ağırlıklı ekonomik politikalar ön plana çıkarken sosyal devlet anlayışının temel unsurları da güçlenmeye başlamıştır. Türkiye’ bu dönemde Batı tipi sosyal güvenlik sistemlerine daha fazla entegre olmuştur (Kırcı Çevik, 2023). 1960’lı yıllar, Türkiye’de sosyal politikanın kurumsallaşması açısından kritik bir dönemdir. Türkiye’de ilk kez kapsamlı bir sosyal güvenlik reformu gündeme gelmiştir. 1961 Anayasası ile birlikte sosyal devlet ilkesi benimsenmiş ve sosyal haklar anayasal güvence altına alınmıştır. Bu dönemde sosyal güvenlik sisteminin genişletilmesi ve sendikal hakların tanınması gibi önemli adımlar atılmıştır. (Yalın, 2023).

1980 sonrası dönemi Türkiye’de ekonomik ve sosyal politikalarda önemli bir değişimin yaşandığı dönemdir. Neoliberal politikaların etkisiyle sosyal politikalar yeniden şekillenmiştir. Bu süreçte devletin sosyal alandaki rolü azalırken, piyasa mekanizmaları ve özelleştirme politikaları ön plana çıkmıştır. Bu değişim, sosyal

politikaların uygulanmasında ve sosyal hizmetlerin sunumunda önemli dönüşümlere yol açmıştır (Taşçı, 2017).

1990’larda ise ekonomik krizlerin etkisiyle sosyal politika alanında yeni düzenlemeler yapılmaya başlamış fakat bu düzenlemeler daha çok geçici çözümler şeklinde ortaya çıkmıştır. 2000’ler itibariyle Türkiye’de sosyal politika alanında önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. 2003 yılında Türkiye Sosyal Güvenlik Reformunu kabul etmiş ve 2006 yılında Sosyal Güvenlik Kurumunu kurulmuştur. Ayrıca sağlık hizmetlerinin kapsamı genişletilmiş ve özel sağlık sigortalarının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (Topkaya, 2016).

Türkiye’nin Avrupa Birliği ile müzakere süreci de sosyal politikaların yeniden şekillenmesinde etkili olmuştur. Avrupa Birliği’ne üyelik süreci Türkiye’deki sosyal güvenlik, eğitim, sağlık ve iş gücü piyasası gibi alanlarda uyum reformlarını hızlandırmıştır. Bu dönemde sosyal yardımlar ve yoksullukla mücadele politikalarına daha fazla önem verilmiş yerel yönetimler aracılığıyla sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (Selçuk & Aydoğdu, 2014).

Günümüzde Türkiye’de sosyal politika, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim ve istihdam gibi alanlarda çeşitli düzenlemelerle devam etmektedir. Özellikle engelli bireyler, yaşlılar ve dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmetlerin kapsamı genişletilmiştir. Ancak, sosyal politikaların etkinliği ve sürdürülebilirliği konusunda çeşitli tartışmalar devam etmektedir (Emirzeoğlu, 2015).

1.3.4. Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon kapsamında uygulanan sosyal politikalar

Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon alanında uygulanan sosyal politikalar, engelli bireylerin topluma kazandırılması ve yaşam kalitelerinin artırılması amacıyla çeşitli düzenlemeleri içermektedir. Bu politikaların temelinde, engelli bireylerin eğitim hakkının güvence altına alınması ve desteklenmesi yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), özel eğitim hizmetlerinin sunumunda önemli bir rol oynamaktadır. MEB’in 2021 yılında yayımladığı “Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri” raporunda, özel eğitim hizmetlerinin kalitesi ve yaygınlığının artırılmasına yönelik çalışmalar vurgulanmaktadır. Raporda, özel eğitim hizmetlerinin eğitim sisteminin kalitesinin ve insan merkezli oluşunun en önemli

göstergelerinden biri olduğu belirtilmektedir (MEB, 2021). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da engelli bireylerin eğitime yönelik destekler sunmaktadır. Bakanlık, engelli öğrencilerin okullara ücretsiz taşınması gibi hizmetlerle eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, özel eğitim okulları bünyesindeki anasınıfı ve özel eğitim sınıflarında eğitim alan öğrencilerin ücretsiz taşınması sağlanmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, engelli bireylere yönelik hizmetlerin sunumunda önemli bir yere sahiptir. Bu merkezlerde, sosyal hizmet uzmanları engelli bireyler ve ailelerinin yaşam kalitesini artırmada kayda değer roller üstlenmektedirler. Ancak, yasal çerçevede sosyal hizmet uzmanı çalıştırma zorunluluğunun olmaması, hizmetlerin etkinliğini olumsuz etkileyebilmektedir (Tekindal & Attepe Özden, 2017). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen “Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Verimliliğinin Araştırılması Projesi” (DESÖP), Türkiye’de destek özel eğitim hizmetleri sunan tüm kurumların durumlarını ve çalışanlarının düşüncelerini yansıtmayı amaçlamaktadır. Bu proje, engelli bireylerin eğitim aldığı ve çalışanların bulunduğu bir gruba yönelik önemli veriler sunmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013).

Engellilerin toplumsal hayata katılımına yönelik politikalar da özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin bir parçasıdır. Bu kapsamda, engelli bireylerin bakım, rehabilitasyon, istihdam, eğitim ve meslek edinme konularında desteklenmesi hedeflenmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 2007 yılında Avrupa Sosyal Şartı’nı ve 2008 yılında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’ni onaylayarak bu alandaki taahhütlerini güçlendirmiştir (Caha, 2015). Sonuç olarak, Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon kapsamında uygulanan sosyal politikalar, engelli bireylerin eğitim haklarının korunması ve desteklenmesi amacıyla çeşitli düzenlemeleri içermektedir. Bu politikaların etkinliği, ilgili kurumlar arasındaki iş birliği ve yasal düzenlemelerin uygulanmasıyla doğrudan ilişkilidir.

2. ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ ÜZERİNE ALAN ARAŞTIRMASI: MARDİN ÖRNEĞİ

Bu başlık altında ‘Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Üzerine Alan Araştırması: Mardin Örneği’ beş alt başlık şeklinde sunulmuştur.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu hizmetlerin aileler üzerindeki etkilerini ve bu hizmetlerden duyulan memnuniyeti değerlendirmektir. Bu çalışma kapsamında aşağıdaki hedeflere ulaşılması amaçlanmaktadır: Öncelikle rehabilitasyon hizmetlerinin kalitesinin değerlendirilmesi, iyileştirilebilecek alanların belirlenmesi, sosyal politikaların etkinliğinin incelenmesi, rehabilitasyon merkezlerinin hizmet kalitesini artırmak ve ailelerin memnuniyetini yükseltmek için öneriler sunmak. Bu hedefler doğrultusunda, rehabilitasyon merkezlerinden hizmet alan ailelerle yapılacak görüşmeler yoluyla veri toplanması ve bu verilerin analiz edilmesi planlanmaktadır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırma evreni, Mardin ilinde ikamet eden aileleri kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan 15 aileyi kapsamaktadır. Rastgele örneklem yöntemi kullanılmıştır. Rastgele örneklem yöntem ile katılımcıların araştırmaya dahil edilme olasılıkları eşittir (Yağar & Sökme, 2018). Görüşme kimi zaman özel eğitim hizmeti veren rehabilitasyonlarda, kimi zaman ailelerin evlerinde, kimi zamanda okullarda yapılmıştır. Görüşmelerin yüz yüze gerçekleştirilmesi sağlanıp katılımcıların tamamından geri bildirim alınmıştır. Katılımcılara görüşme öncesi araştırmanın konusu ve görüşmenin içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Bununla birlikte, araştırmanın herhangi bir yerinde katılımcı isimlerinin kullanılmayacağı belirtilmiştir ve bunu sağlamak için, katılımcıların isimleri yerine; K1, K2, K3, ... , K15 şeklinde kodlar kullanılmıştır.

2.3. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, “Sosyal Politikalar Kapsamında Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Aileler Üzerindeki Etkisi” incelenecektir. Araştırmanın doğası gereği, nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar, bireylerin deneyimlerini, algılarını ve duygularını derinlemesine anlamayı amaçlar (Creswell, 2013). Bu bağlamda, fenomenolojik desen kullanılarak, ailelerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleriyle ilgili yaşadıkları deneyimlerin özüne ulaşmak hedeflenmiştir. Fenomenolojik araştırma deseni, bireylerin belirli bir olguya ilişkin deneyimlerini ve bu deneyimlerin anlamlarını ortaya çıkarmayı amaçlar (Moustakas, 1994). Bu araştırmada, ailelerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleriyle olan etkileşimleri ve bu süreçlerin aile yaşamına etkileri incelenecektir. Bu sayede, ailelerin yaşadıkları deneyimlerin derinlemesine anlaşılması ve sosyal politikaların bu bağlamda nasıl şekillendirilebileceğine dair veriler elde edilmesi amaçlanmaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş olup, 15 katılımcıya yarı yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla sorular yöneltilmiş ve veriler toplanmıştır. Verilerin elde edilmesi aşamasında katılımcıların bilgisi ve izni dahilinde ses kaydı alınıp bu ses kayıtları deşifre edilerek ayrı bir dosya oluşturulmuştur. Bu ses kayıtları yazıya aktarılmıştır. Nitel araştırmanın temel amacı, elde edilen bilgilerin sistematik bir şekilde kodlanması ve temalar aracılığıyla anlamlı hale getirilmesidir. Elde edilen veriler, katılımcıların ifadelerinden alıntılar yapılarak ve orijinal anlatımlarına sadık kalınarak sunulmuştur (Yıldız, 2020). Bu araştırma kapsamında, 15 katılımcı aile ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucunda, sosyal politikaların rehabilitasyon süreçlerine etkileri, maddi desteklerin kapsamı, rehberlik hizmetlerinin kalitesi ve eğitim programlarının içeriği gibi çeşitli temalar belirlenmiştir. Temalar, araştırmanın alt problemleriyle bağlantılı olarak geliştirilmiştir. Katılımcıların benzer ve farklı görüşleri, bu temalar çerçevesinde sınıflandırılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile derinlemesine yorumlanmış ve araştırmanın konusuna ilişkin nitel veriler değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yöntemi ile katılımcıların görüşleri çarpıcı bir

şekilde ortaya konmuştur. Bu araştırmada betimsel analiz yöntemi sonucunda doğrudan alıntılama ve yorumlamaya da yer verilmiştir. Bu bağlamda katılımcılar tarafından dile getirilen görüşler, sosyal politikaların rehabilitasyon süreçlerine katkı sağlama düzeyi ve toplumsal kabul üzerindeki etkileri gibi konularda dikkate değer bulgular sunmaktadır (Şimşek & Yıldırım, 2018). Bilimsel çalışmalarda elde edilen bulguların inandırıcılığı son derece önemlidir ve bu amaçla geçerlilik ile güvenilirlik iki temel ölçüttür (Başkale, 2016). Bu araştırmada iç geçerliliğin (inandırıcılığın) artırılması amacıyla, görüşme süreleri yeterli şekilde planlanmış bu süreler 20 – 45 dakika arasında ve bir konuya ilişkin farklı katılımcılardan elde edilen veriler, araştırma sonuçlarına dahil edilmiştir. İç güvenilirliğin (tutarlılığın) artırılması için, araştırmacının araştırma süresince veri toplama araçlarının hazırlanması, verilerin toplanması ve analiz aşamalarında tutarlı bir yaklaşım sergilemesi sağlanmıştır. Dış geçerliliği (aktarılabirliği) artırmak amacıyla, araştırma süreci, bu süreçte gerçekleştirilenler ve elde edilen veriler, doğrudan alıntılarla ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve sonuçlar verilerin doğasına sadık kalarak sunulmuştur. Araştırmada bazı katılımcıların ev hanımı olması özellikle küçük yaş grubundan çocuklara sahip olması görüşmelerin süre bakımından sınırlandırılmasına sebep vermiştir. Görüşmeler ses kaydı ile kaydedilmesi sonrasında yazıya dökülüp analiz edilmesi zaman almıştır. Katılımcıların bir kısmı köyde ikamet ettiği için köye gidiş ve dönüşler mali kaynakların sınırlı olması dolayısı ile zorluklar yaratmıştır. Kimi zaman da bazı katılımcılar görüşmenin kayda alınmasının kendilerinde kaygı oluşturduğunu dile getirmiştir ve bu sebeple görüşmek istememiştir. Araştırma Mardin ili özelinde olması dolayısı ile genellenebilirliği sınırlı olabilmektedir. Bazı katılımcıların dil farklılıklarına sahip olması tercüme konusunda zorluklar yaratsa da görüşme yöntemi derinlemesine bilgi toplamak ve karmaşık konuları anlamak için önemli bir araçtır.

Sonuç olarak, sosyal politikaların rehabilitasyon süreçlerine olan etkileri, katılımcıların deneyim ve görüşleri doğrultusunda kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, sosyal politikaların geliştirilmesine yönelik öneriler sunup aynı zamanda sosyal politikaların etkinliğinin artırılması açısından değerli bilgiler sunmaktadır.

2.5. Veri Toplama Yöntem ve Süreçleri

Araştırmada veri toplama sürecinde yaygın kullanılan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yönteminde araştırmacı, katılımcıya görüşmenin amacına uygun sorular sormaktadır. Araştırmada amaca uygun soruları oluşturmak için sorular uyarlandı. Bu uyarlama ile soru tipleri amaca yönelik olan alt temalara uygun bir şekilde seçildi. Formun geliştirilmesi aşamasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Formdaki eksiklikleri görüp ve sorunları tespit etmek için pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulamalar sonucunda alınan dönütlerle formda düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmada önce kişisel sorular yöneltilip sonrasında araştırma soruları katılımcılara yöneltilmiştir. Araştırmada görüşme yapılan velileri seçerken çocuklarının farklı rehabilitasyon merkezlerinden eğitim almasına dikkat edilmiştir. Görüşme sürecinde velilerin araştırmada katılımcı sıfatı ile geçeceği belirtilmiştir. Böylece ailelerin görüşme sorularını daha rahat ve içten cevap vermeleri için ortam hazırlanmıştır. Görüşmeler yüz yüze olup yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorulara cevaplar alınmıştır. Özel gereksinimli bireylerin aileleri ile ortalama 20 – 45 dakika görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu başlık altında araştırma bulguları 11 tane alt başlık altında sunulmuştur.

3.1. Katılımcılara Yönelik Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılara yönelik bilgiler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin isimleri gizli tutulmuş olup etik ilkeler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden elde edilen demografik veriler metinden seçilerek tablo haline getirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Sayı(S)	Yüzde(%)
21-27	6	40
28-34	4	26,67
35-41	5	33,33
Toplam	15	100

Tablo 1'e bakıldığında araştırmaya katılım gösteren katılımcıların %40'ı 21-27 yaş, %26,67'si 28-34 yaş, %33,33'ü 35-41 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı(S)	Yüzde(%)
Kadın	10	66,67
Erkek	5	33,33
Toplam	15	100

Tablo 2'e bakıldığında araştırmaya katılım gösteren katılımcıların %66,67'si kadın, %33,33'ü erkek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek	Sayı(S)	Yüzde(%)
Ev hanımı	8	53,33
Memur	4	26,67
İşçi	2	13,33
Serbest meslek	1	6,67
Toplam	15	100

Tablo 3'e bakıldığında araştırmaya katılım gösteren katılımcıların %53,33'ü Ev hanımı, %26,67'si Memur, %13,33'ü İşçi, %6,67'si Serbest meslek olduğu belirlenmiştir.

3.2. Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişimine Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara sosyal politikaların, rehabilitasyon hizmetlerine erişimine etkisine ilişkin "Türkiye'de uygulanan sosyal politikaların, rehabilitasyon hizmetlerine erişiminizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?" sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 4'de görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 4: Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişimine Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Sosyal politika bilinci	K1, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K12, K13, K15
Kişisel sorunların çözülmesi	
Kendine olan güvenin sağlanması	
Kamu kurumları ile iletişim	

Tablo 4'te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. 'Sosyal politika bilinci', 'Kişisel sorunların çözülmesi', 'Kendine olan güvenin sağlanması', 'Kamu kurumları ile iletişim' alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Sosyal politika bilincim arttıkça, rehabilitasyon hizmetlerine erişimimin kolaylaştığını fark ettim. Devletin sunduğu destekler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak, kişisel sorunlarımı daha hızlı çözmeme yardımcı oldu." (K1)

K1, sosyal politika bilincinin artmasının bireyler üzerindeki olumlu etkisi vurgulamaktadır. Sosyal politika bilgisi, bireylerin devletin sunduğu hizmetlerden faydalanmalarını kolaylaştırırken, aynı zamanda kişisel sorunların çözümünde daha etkin bir yaklaşım benimsemelerine de yardımcı olduğunu, bu durumun insanların haklarını ve mevcut destek sistemlerini daha iyi anlamalarını sağlayarak, sosyal adaletin sağlanmasına da katkıda bulunabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir.

"Sosyal politikaların varlığı, kendime olan güvenimi artırdı. Rehabilitasyon sürecimde destek alabileceğimi bilmek, beni motive etti." (K3)

K3, bireyin sosyal politikaların sağladığı destekten duyduğu güveni, psikolojik bir güç kaynağı olarak görmekte ve rehabilitasyon sürecinde motivasyonunu arttırdığını ifade etmektedir. Bu durumun, sosyal politikaların sadece maddi değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik açıdan da bireylerin yaşam kalitesini iyileştirme potansiyeline sahip olduğunu dile getirmektedir.

"Kamu kurumları ile iletişim kurmak zaman alabiliyor. Bazen sosyal politikaların faydalarını öğrenmek için yeterince bilgiye ulaşamadığım hissine kapılıyorum." (K4)

K4, iletişim süreçlerinin daha hızlı ve etkili hale getirilmesi gerektiği ifade etmektedir. Bilgi eksikliğinin, bireylerin haklarına ve olanaklarına erişimini kısıtlayarak psikolojik bir engel oluşturabileceğini dile getirmiştir.

"Sosyal politika bilincim, rehabilitasyon hizmetlerine yönlendirilmemde önemli bir etken oldu. Bu hizmetlerden faydalanmak için daha istekli hale geldim."
(K5)

K5, sosyal politika farkındalığının bireylerin motivasyonunu artırma kapasitesine işaret etmektedir. Rehabilitasyon sürecinde bilincin artmasının, kişilerin ihtiyaç duydukları destekleri arama isteğini güçlendireceğine dikkat çekmektedir.

"Kişisel sorunlarımı çözmek adına sosyal politikaların sunduğu destekler oldukça yardımcı oldu. Ancak, bazı durumlarda yeterli bilgiye ulaşamıyorum." (K6)

K6, bilgiye erişim eksikliğinin önemini vurgulamaktadır. Bu eksikliğin bireylerin potansiyel olarak yararlanabilecekleri kaynaklardan mahrum kalmalarına neden olabileceğini ifade edip sosyal politikalar hakkında daha fazla bilgilendirme yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir.

"Kamu kurumlarıyla iletişimde yaşadığım zorluklar, bazen sosyal politikaların sunduğu fırsatları kullanmamı engelliyor. Daha iyi bir iletişim şart."
(K8)

K8, iletişimdeki aksaklıkların bireysel yararların önünde engeller oluşturduğu ifade edip; bu nedenle kamu kurumlarının etkileşimini geliştirmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Etkili iletişim stratejileri geliştirmenin bu konuda çözüm sağlayabileceğini dile getirmiştir.

"Kendime olan güvenim, sosyal politikaların sağladığı desteklerle arttı. Rehabilitasyon hizmetlerine daha rahat ulaşabiliyorum." (K10)

K10, sosyal politikalardan alınan desteğin öz yeterlilik hissini pekiştirdiğini dile getirip; kişinin kendi potansiyeline inanmasının önemine dikkat çekmektedir.

"Kişisel sorunlarım için sosyal politikaların sunduğu desteklere ulaşmak önemli. Ancak, bu süreçte bilgi eksikliği yaşıyorum." (K12)

K12, bilgi eksiklikleri nedeniyle bireylerin veya toplulukların oluşan imkanlardan tam anlamıyla yararlanamayabileceğini ifade edip bunun giderilmesinin önem taşıdığını dile getiriyor. Eğitim programları kurulması gerektiğine dikkat çekip destek mekanizmalarının görünürlüğü artırılmasını ifade etmektedir.

"Kendime olan güvenim, rehabilitasyon sürecimdeki sosyal desteklerle pekişti. Ancak, daha fazla bilgilendirme yapılması gerektiğini düşünüyorum." (K13)

K13, sosyal desteğin kendine güven üzerindeki olumlu etkisini vurgulamaktadır. Bilgilerin yetersiz olduğunu belirtilerek mevcut durumu iyileştirmek adına adımlar atılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bir eğitim veya bilgilendirme programının varlığının katkı sağlayabileceğini dile getirmektedir.

"Sosyal politikaların farkında olmak, rehabilitasyon hizmetlerine yönelmemde önemli bir etkeni. Kendime olan güvenim arttı ama kurumlarla iletişimde sıkıntılar yaşıyorum." (K15)

K15, farkındalık düzeyinin yüksek tutulmasının rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasını olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir. Sosyal politikalardan faydalanmasının kendisine olan güveni arttırdığını fakat hala pratikte kamu kurumlarıyla iletişim sorunları devam ettiğini dile getirmektedir.

Araştırmada katılımcılara iletilen “Türkiye’de uygulanan sosyal politikaların, rehabilitasyon hizmetlerine erişiminizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; Katılımcıların ifadeleri, sosyal politika bilincinin bireylerin rehabilitasyon hizmetlerine erişiminde ve kişisel sorunlarını çözme süreçlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bilgiye erişim ve kamu kurumlarıyla etkili iletişim, bu hizmetlerden yararlanma açısından kritik unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Birçok katılımcı, sosyal politikaların sağladığı desteklerin kendilerine güven verdiğini ve motivasyonlarını artırdığını ifade etmiştir; bu durum sosyal politikaların sadece maddi değil, aynı zamanda psikolojik faydalar da sağladığını ortaya koymaktadır. Ancak, bilgi eksikliği ve bürokratik engellerin varlığı bireylerin haklarına ulaşmalarını zorlaştırmakta ve potansiyel faydalardan mahrum kalmalarına neden olmaktadır. Katılımcılar ayrıca, kamu kurumlarıyla iletişimde karşılaştıkları zorlukların sosyal politika fırsatlarından yararlanmalarını engellediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla, bu süreçlerin daha sistematik hale getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal bilinç seviyesinin artırılması ihtiyacı da sıkça dile getirilen başka bir husustur; bilinçli bireyler toplumsal farkındalığı yükseltebilir ve böylece politikalara olan etkileşimi geliştirebilir. Eğitim programlarının oluşturulmasıyla birlikte destek mekanizmalarının görünürlüğünün artırılması gerektiği sonucuna varılabilir. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların deneyimleri gösteriyor ki etkili iletişim stratejileri geliştirmek ve bilgi akışını güçlendirmek sosyal politikaların etkinliğini artırmak için elzemdir.

3.3. Sosyal Güvencenin Rehabilitasyon Sürecindeki Ekonomik Durum Üzerindeki Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara sosyal güvencenin (SGK, Devlet Yardımları) rehabilitasyon sürecindeki maddi yük üzerine etkisine ilişkin, “Ailenizin sosyal güvencesi (örneğin, SGK, devlet yardımları) rehabilitasyon sürecindeki maddi yükü ne derece hafiflettiği konusunda neler söyleyebilirsiniz?” sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 5’te görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 5: Sosyal Güvencenin Rehabilitasyon Sürecindeki Ekonomik Durum Üzerindeki Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Maddi desteklerin kapsamı	K2, K4, K6, K7, K8, K13, K14
Sosyal güvencelerin erişilebilirliği	
Aile bütçesine etkisi	
Rehabilitasyon hizmetlerine erişim kolaylığı	

Tablo 5’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Maddi desteklerin kapsamı’, ‘Sosyal güvencelerin erişilebilirliği’, ‘Aile bütçesine etkisi’, ‘Rehabilitasyon hizmetlerine erişim kolaylığı’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Devlet yardımları, rehabilitasyon giderlerimizin bir kısmını karşılıyor. Aile bütçemiz üzerindeki yükü hafifletti." (K2)

K2, Devlet yardımlarının ailelerin maddi yükünü azaltması, sosyal politikaların etkinliğini ve önemini gösterdiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca bu tür desteklerin sadece mali yardım sağlamakla kalmayıp aynı zamanda ailelerin ruhsal durumlarını da olumlu etkileyebileceğini belirtmiştir.

"Aile bütçesi açısından devlet yardımları bize büyük destek sağladı. Rehabilitasyon sürecindeki maddi baskı azaldı." (K4)

K4, Devlet yardımları, ailelerin finansal durumlarını iyileştirerek rehabilitasyon sürecini önemli ölçüde kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Bu destekler, ailelerin günlük yaşamlarına katkıda bulunarak ruhsal rahatlık da sağladığını dile getirmiştir.

"SGK'nın kapsamı sayesinde bazı rehabilitasyon hizmetlerini erişilebilir hale getirebildik. Ancak, hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesi her zaman yeterli olmuyor." (K6)

K6, SGK'nın sunduğu imkanların faydalı olduğunu fakat bu imkanların yetersiz kaldığı noktaların da bulunduğunu dile getirmiştir. Kaliteli ve çeşitli sağlık hizmetlerinin eksikliği bireylerin ihtiyaçlarına yeterince yanıt verilemediğini dile getirmiştir.

"Devlet yardımları, ailenin maddi yükünü hafıfletti ama rehabilitasyon sürecinde yaşadığımız bazı ek masraflar hala bizi zorluyor." (K7)

K7, Devlet yardımlarının önemli bir etkisi olmakla birlikte ek masrafların hâlâ aileler için bir sorun teşkil ettiğini ifade etmiştir. Bu durumun üstesinden gelmek için daha sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

"Sosyal güvencelerin sağladığı maddi destekler, rehabilitasyonda ihtiyaç duyduğumuz kaynakları temin etmemizi kolaylaştırdı. Bu, aile bütçesine olumlu yansdı." (K8)

K8, Maddi destekler sadece fiziksel sağlık süreçlerini değil; aynı zamanda ailenin genel refahını da arttırdığını dile getirmiştir. Böylece aile içindeki stres seviyelerinin azaldığını ve daha fazla dayanışma sağlandığını ifade etmiştir.

"Sosyal güvencelerin erişilebilirliği, ailemizin rehabilitasyon ihtiyaçlarını daha rahat karşılamasını sağlıyor. Bu da aile bütçesini koruyor." (K13)

K13, Erişilebilirlik açısından sunulan sosyal güvenceler ailelerin maddi yükünü hafifletebilirken aynı zamanda rehberlik de sağladığını dile getirmiştir. Böylece bireylerin kendilerini daha güvende hissedebildiğini ifade etmiştir.

"Maddi desteklerin kapsamı genişledikçe, rehabilitasyon hizmetlerine erişimimiz kolaylaştı. Ancak, bazı hizmetlerin hala karşılanmadığı durumlar var." (K14)

K14, Maddi desteklerin artması, bireylerin ihtiyaç duyduğu rehabilitasyon kaynaklarına ulaşımını kolaylaştırdığını dile getirmiştir; fakat hala eksiklerin olduğunu bu eksikliklerin giderilip sosyal politikaların daha kapsayıcı ve etkili hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırmada katılımcılara iletilen "Ailenizin sosyal güvencesi (örneğin, SGK, devlet yardımları) rehabilitasyon sürecindeki maddi yükü ne derece hafiflettiği sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların ifadeleri, devlet yardımları ve sosyal güvencelerin rehabilitasyon süreçlerinde ailelerin maddi yükünü hafiflettiği söylenebilir. Devletin sağladığı mali destekler, aile bütçelerine olumlu yansırken, günlük yaşamda daha fazla rahatlık ve huzur sağlamaktadır. Ancak katılımcılar, bu desteklerin yeterli

olmadığını ve bazı ek masrafların hâlâ zorluk çıkardığını belirtmektedir. SGK'nın sunduğu imkanlar faydalı olsa da hizmet çeşitliliği ve kalitesinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyal güvencelerin erişilebilirliği, ailelerin rehabilitasyon ihtiyaçlarını daha rahat karşılamalarına olanak tanıdığını, böylece stres seviyelerinin azaldığını ve dayanışmanın arttığını belirtmişlerdir. Maddi destek kapsamının genişlemesi ile birlikte rehabilitasyona erişim kolaylaşsa da bazı hizmetlerde hâlâ eksikliklerin olduğu belirtilmiştir. Bu durum, sosyal politikaların daha kapsayıcı hale getirilmesi gerektiğine dair bir gereklilik ortaya koymaktadır. Genel olarak katılımcıların görüşleri, mevcut sistemin iyileştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamakta ve gelecekteki reformlar için önemli ipuçları sunmaktadır.

3.4. Devletin Sağladığı Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin Rehabilitasyon Süreci Üzerindeki Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara devletin sağladığı rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin rehabilitasyon süreci üzerine etkisine ilişkin ‘Devletin sağladığı rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma durumunuz nedir? Bu hizmetlerin rehabilitasyon sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 6’da görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 6: Devletin Sağladığı Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin Rehabilitasyon Süreci Üzerindeki Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Rehberlik hizmetlerinin kalitesi	K2, K4, K7, K10, K12, K13
Danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyaç	
Bilgiye ulaşım kolaylığı	
Süreçteki destek mekanizmaları	

Tablo 6’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Rehberlik hizmetlerinin kalitesi’, ‘Danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyaç’, ‘Bilgiye ulaşım kolaylığı’, ‘Süreçteki destek mekanizmaları’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyacım çok fazlaydı. Bu hizmetler, rehabilitasyon sürecinde motivasyonumu artırdı ve yolumu bulmama yardımcı oldu."
(K2)

K2, danışmanlık desteği almanın bireylere yalnız olmadıklarını hissettirmekle birlikte motivasyonu artırma konusunda da büyük bir rol oynadığını dile getirmektedir. Rehabilitasyon süreçlerinin karmaşası içinde bu tür desteklerin kritik öneme sahip olduğunu ifade etmektedir.

"Süreçteki destek mekanizmaları yeterli değil. Daha fazla eğitilmiş personel ve rehberlik sağlanması gerektiğini düşünüyorum." (K4)

K4, rehabilitasyon süreçlerinde karşılaşılan zorlukların daha etkin destek ile aşılabileceğini vurguluyor. Eğitilmiş personelin varlığı, bireylerin ihtiyaçlarına daha uygun hizmetler sunulmasını sağlayabileceğini ifade etmektedir.

"Danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyacımın sürekli olduğunu fark ettim. Özellikle zor anlarda destek almak çok önemliydi." (K7)

K7, danışmanlık ihtiyacının sadece belirli dönemlerde değil; sürekli bir gereklilik olduğunu vurgulamaktadır. . Zor zamanlarda alınacak desteklerin duygusal dayanıklılığı artırabileceğini dile getirmektedir.

"Rehberlik hizmetlerinin kalitesi, rehabilitasyon sürecimi doğrudan etkiledi. İyi bir rehber, doğru yönlendirmelerle bana çok yardımcı oldu." (K10)

K10, kaliteli rehberlik hizmetlerinin bireyler üzerindeki etkisini vurguluyor. Doğru yönlendirmeler almak, rehabilitasyon sürecinde ilerlemeyi hızlandırmakta ve bireyin hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırdığını dile getirmektedir.

"Bilgiye ulaşım kolaylığı sağlansa da bazen bürokratik engeller nedeniyle zorluklar yaşıyoruz. Daha etkin bir sistem kurmak gerekiyor." (K12)

K12, bürokratik engellerin varlığı bilgi akışını yavaşlatmakta ve ihtiyaç duyulan hizmetlere erişimi zorlaştırdığını ifade etmektedir. Etkin işleyişe sahip sistemler kurulduğunda bu sorunların üstesinden gelinmesinin mümkün olduğunu vurgulamaktadır.

"Süreçteki destek mekanizmaları çok önemli. Bu destekler sayesinde yalnız hissetmedim ve motivasyonum yüksek kaldı." (K13)

K13, destek mekanizmalarının varlığın yalnızlık hissini azaltmakta ve motivasyonu artırdığını dile getirmektedir. Bu durumun rehabilitasyon sürecinin olumlu yönde ilerlemesine katkıda bulunacağına vurgu yapmaktadır.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Devletin sağladığı rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma durumunuz nedir? Bu hizmetlerin rehabilitasyon sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; rehabilitasyon sürecine dair katılımcıların ifadeleri, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin bireyler üzerindeki etkisini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Katılımcılar, bu hizmetlerin

yalnızlık hissini azaltarak motivasyonu artırdığını ve bireylerin duygusal dayanıklılığını güçlendirdiğini belirtmektedir. Ayrıca rehberlik hizmetlerinin kalitesinin, doğru yönlendirmeler yoluyla rehabilitasyon sürecinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte sürece ilişkin destek mekanizmalarının yetersizliği ve daha fazla eğitimli personel ihtiyacı gibi eksiklikler de dile getirilmiştir. Bürokratik engellerin ve bilgiye erişim zorluklarının süreci olumsuz etkilediği, bu durumun etkin bir sistem ile aşılabileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların görüşleri, rehabilitasyon sürecinde sürekli ve nitelikli danışmanlık hizmetlerinin kritik bir gereklilik olduğunu göstermektedir. Genel olarak bireylerin ihtiyaçlarına uygun, daha erişilebilir ve etkin destek mekanizmalarının oluşturulmasının süreçteki başarıyı artıracığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

3.5. Rehabilitasyon Merkezinin Ailenize Yönelik Kamu Destekli Eğitim ve Bilgilendirme Programlarının Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara rehabilitasyon merkezinin ailenize yönelik kamu destekli eğitim ve bilgilendirme programlarına ilişkin ‘Rehabilitasyon merkezinde ailenize yönelik kamu destekli eğitim ve bilgilendirme programlarının etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 7’de görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 7: Rehabilitasyon Merkezinin Ailenize Yönelik Kamu Destekli Eğitim ve Bilgilendirme Programlarının Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Eğitim programlarının içeriği	K2, K3, K5, K9, K11, K14
Ailenin bilgilendirilme düzeyi	
Eğitimlerin uygulanabilirliği	
Aile üyelerinin katılımı	

Tablo 7’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Eğitim programlarının içeriği’, ‘Ailenin bilgilendirilme düzeyi’, ‘Eğitimlerin uygulanabilirliği’, ‘Aile üyelerinin katılımı’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Ailenin bilgilendirilme düzeyi artıyor, fakat bazı aile üyeleri hala yeterince bilgi sahibi değil. Eğitimlerin daha sık tekrarlanması lazım." (K2)

K2, bilgilendirme sürecinin sürekli olması gerektiğini eğitimin düzenli aralıklarla tekrarlanması aile üyelerinin öğrenim düzeyini artırabileceğini vurgulamaktadır.

"Eğitimlerin uygulanabilirliği yüksek. Aldığımız bilgiler, evde uygulamaya geçtiğimizde işe yarıyor. Gerçek hayatta pratikte karşılaşılabileceğimiz durumlar üzerinden anlatılması çok faydalı." (K3)

K3, gerçek hayata yönelik eğitimler bireylere pratik beceriler kazandırarak onların kendilerini geliştirmelerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

"Eğitim programlarının içeriği, hem psikolojik hem de pratik bilgiler içeriyor. Bu, ailenin durumu anlamasına ve destek olmasına yardımcı oldu." (K5)

K5, eğitim programlarının iki yönlü bilgileri sunması, ailelerin rehabilitasyon süreçlerini daha iyi anlayabilmesini ve etkin bir şekilde destek olabilmesini ifade etmektedir. Hem teorik hem de uygulamalı bilgi sunmanın önemine vurgu yapmaktadır.

"Eğitimlerin uygulanabilirliği, evde uygulayabileceğimiz pratik bilgiler sunması açısından oldukça iyi. Ancak bazı eğitimlerin çok teknik olması aile üyeleri için zorlayıcı olabilir." (K9)

K9, teknik terminolojinin yaygın kullanımı bazı aile bireylerinin bunalmasına sebep olacağını dile getirmektedir. Bu nedenle müfredatta basit bir dil kullanımına geçilmesi yararlı olacağını vurgulamaktadır.

"Ailenin bilgilendirilme düzeyi gerçekten arttı. Özellikle iletişim becerileri üzerine eğitimler, aile içindeki etkileşimi güçlendirdi." (K11)

K11, iletişim becerilerine yönelik eğitimlerin artırılması, aile içindeki dinamikleri olumlu yönde değiştirebilir ve birlikte daha etkili bir destek mekanizması oluşturmalarına yol açabileceğini belirtmiştir.

"Aile üyelerinin katılımı, eğitim programlarının başarısı için kritik. Katılmayan aile bireyleri süreçten yeterince yararlanamıyor." (K14)

K14, aile içerisinde herkesin aktif rol alabilmesinin eğitimin etkinliği için elzem olduğuna dikkat çeki tüm bireyleri kapsayacak şekilde programlar oluşturulmasının önemli olduğunu ifade etmektedir.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Rehabilitasyon merkezinde ailenize yönelik kamu destekli eğitim ve bilgilendirme programlarının etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların görüşleri, ailelerin bilgilendirilmesi ve eğitimi konusundaki önemli noktaları ortaya koymaktadır. Eğitimlerin

uygulanabilirliğinin yüksek olduğu, pratik bilgiler sunarak ailelerin rehabilitasyon sürecine katkıda bulunmalarını kolaylaştırdığı vurgulanmaktadır. Ancak bazı eğitimlerin fazla teknik bir dil içermesi, aile bireylerinin zorlanmasına yol açtığı için daha sade bir dil kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Eğitimlerin hem psikolojik hem de pratik bilgiler sunarak ailelerin durumu anlamalarına ve destek olmalarına katkı sağladığı belirtilmiştir. Bilgilendirme düzeyinin arttığı, ancak bazı aile bireylerinin hala yeterince bilgi sahibi olmadığı ve eğitimlerin düzenli aralıklarla tekrarlanmasının faydalı olacağı dile getirilmiştir. İletişim becerilerine yönelik eğitimlerin, aile içindeki etkileşimi güçlendirdiği ve etkili bir destek mekanizması oluşturulmasına yardımcı olduğu görülmüştür. Katılımcılar, aile üyelerinin eğitime aktif katılımının süreçten daha fazla yarar sağlamak için kritik olduğunu ifade etmektedir. Genel olarak eğitimlerin içeriğinin ailelerin ihtiyaçlarına uygun, erişilebilir, pratik ve sade bir şekilde sunulması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

3.6. Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Sürecine Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara Türkiye'nin engelli bireylere yönelik sosyal politikalarının rehabilitasyon sürecine ilişkin 'Ailenizde engelli birey varsa, Türkiye'nin engelli bireylere yönelik sosyal politikalarının rehabilitasyon sürecinize katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz?' sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 8'de görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 8: Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Politikalarının Rehabilitasyon Sürecine Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Sosyal politikaların kapsamı	K1, K3, K6, K10, K12, K15
Engelli bireyler için sağlanan hizmetler	
Toplumsal kabul ve destek	
Politikalardaki eksiklikler	

Tablo 8’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Sosyal politikaların kapsamı’, ‘Engelli bireyler için sağlanan hizmetler’, ‘Toplumsal kabul ve destek’, ‘Politikalardaki eksiklikler’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Sosyal politikaların kapsamının genişletilmesi gerekiyor. Şu anki düzenlemeler genel hatlarıyla yeterli ama özel ihtiyaçları olan bireyler için daha fazla detaylandırma gerekiyor." (K1)

K1, mevcut sosyal politikaların bazı birey gruplarının özel ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığına vurgu yapmaktadır. Özellikle engelli bireyler gibi belirli gruplar için daha kapsamlı ve ayrıntılı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu dile getirmektedir.

"Toplumsal kabul ve destek konusunda ilerleme kaydedildiğini düşünüyorum. Ancak hala bazı önyargılar ve yanlış anlamalar var; bu durum rehabilitasyon sürecini olumsuz etkileyebiliyor." (K3)

K3, toplumda engelli bireylere yönelik algının değişmesi olumlu bir gelişme olsa da, kalıcı önyargıların hâlâ bulunduğunu ifade etmektedir. Bu tür yanlış anlamaların ortadan kaldırılması için toplumsal farkındalığın arttırılmasına vurgu yapmaktadır.

"Engelli bireyler için sağlanan hizmetler arasında aile destek programları önemli bir yer tutuyor. Bu tür hizmetler, ailelerin yükünü hafifletiyor ve rehabilitasyon sürecine katkı sağlıyor." (K6)

K6, aile destek programlarının varlığı, engelli bireylerin rehabilitasyon süreçlerinde ailelerin rolünü artırmakta ve destek mekanizmalarının güçlenmesine yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Bu tür programlar, aile dinamiklerini olumlu etkileyerek genel iyileşme sürecini hızlandırabileceğine vurgu yapmaktadır.

"Engelli bireyler için sağlanan hizmetler arasında psikolojik destek programları çok önemli. Bu destekler, rehabilitasyon sürecinin duygusal boyutunu güçlendiriyor." (K10)

K10, psikolojik desteğin önemi göz ardı edilemeyeceğini ruhsal iyilik hali ile fiziksel iyilik hali arasında güçlü bir bağ bulunduğunu dile getirmektedir. Bu nedenle rehberlik hizmetlerinin yalnızca fiziksel değil duygusal boyuta da odaklanmasına vurgu yapmaktadır.

"Politikalardaki eksiklikler, bazı durumlarda hizmetlerin erişilebilirliğini etkiliyor. Örneğin, bazı şehirlerde fiziksel engelli bireyler için altyapı yetersiz kalıyor." (K12)

K12, altyapının yetersizliğini, engelli bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri olarak nitelemektedir. Erişilebilirlik politikalarının iyileştirilmesi ve uygulanması bu sorunların üstesinden gelinmesi açısından kritik öneme sahip olduğunu dile getirmektedir.

"Toplumsal kabul ve destek konusundaki değişim gerçekten umut verici. Ancak hala engelli bireylerin karşılaştığı ayrımcılık ve sosyal dışlanma sorunları var; bunların üstesinden gelinmeli." (K15)

K15, pozitif değişimler yaşansa da toplumsal normlar içindeki ayrımcılığın hâlâ mevcut olduğunu bunun aşılması adına eğitim ile birlikte toplumun geneline yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerektiğini dile getirmektedir. Engelli bireylerin sosyal yaşamda daha aktif ve eşit bir şekilde yer alabilmeleri için toplumsal duyarlılığın artırılması önemli bir hedef haline gelmesine vurgu yapmaktadır.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Ailenizde engelli birey varsa, Türkiye’nin engelli bireylere yönelik sosyal politikalarının rehabilitasyon sürecinize katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz?’ sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; Katılımcıların görüşleri, engelli bireylerin rehabilitasyon süreçlerinde sosyal politikaların, hizmetlerin ve toplumsal algının önemine dikkat çekmektedir. Mevcut sosyal politikaların genel anlamda yeterli olduğu belirtilse de, özel ihtiyaçları olan bireyler için daha ayrıntılı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Toplumsal kabul ve destek konusundaki olumlu gelişmelere rağmen, önyargılar ve ayrımcılığın hâlâ devam ettiği ve bu durumun rehabilitasyon süreçlerini olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Psikolojik destek ve aile destek programlarının önemi sıklıkla vurgulanmış, bu hizmetlerin rehabilitasyon süreçlerine duygusal ve pratik boyutlarda büyük katkı sağladığı belirtilmiştir. Ancak bazı bölgelerdeki altyapı eksikliklerinin ve hizmetlerin erişilebilirliğindeki sorunların engelli bireylerin günlük yaşamını zorlaştırdığı dile getirilmiştir. Toplumun genelinde engellilere yönelik farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması, ayrımcılığın ve sosyal dışlanmanın azaltılmasında kritik görülmektedir. Sonuç olarak, engelli bireyler için sosyal politikaların kapsamının genişletilmesi, altyapının iyileştirilmesi, ailelere yönelik destek programlarının yaygınlaştırılması ve toplumsal farkındalık çalışmalarının sürdürülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu adımlar, engelli bireylerin daha eşitlikçi ve destekleyici bir ortamda yaşamasına katkı sağlayacaktır.

3.7. Toplum Temelli Sosyal Hizmetlerin Rehabilitasyon Sürecine Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara toplum temelli sosyal

hizmetlerin rehabilitasyon sürecine etkisine ilişkin ‘Toplum Temelli Sosyal Hizmetlerin (örneğin, yerel yönetimlerin sağladığı destekler) Rehabilitasyon Sürecine Etkisi’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 9’da görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 9: Toplum Temelli Sosyal Hizmetlerin (örneğin, yerel yönetimlerin sağladığı destekler) Rehabilitasyon Sürecine Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Yerel desteklerin çeşitliliği	K1, K3, K4, K6, K8, K15
Toplum temelli hizmetlerin erişilebilirliği	
Desteklerin sürekliliği	
Toplumda farkındalık yaratma	

Tablo 9’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Yerel desteklerin çeşitliliği’, ‘Toplum temelli hizmetlerin erişilebilirliği’, ‘Desteklerin sürekliliği’, ‘Toplumda farkındalık yaratma’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Yerel desteklerin çeşitliliği oldukça önemli. Bazı yerel yönetimler, engelli bireylere yönelik çeşitli destek programları sunarken, bazılarında bu çeşitlilik yeterli değil." (K1)

K1, yerel yönetimlerin sunduğu destek programlarının çeşitliliği, engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik esneklik sağladığını dile getirmektedir. Ancak, tüm bölgelerde bu çeşitliliğin yeterli olmaması, engelli bireylerin daha fazla destek alabilmesi için hizmetlerin yaygınlaştırılmasına vurgu yapmaktadır.

"Desteklerin sürekliliği, rehabilitasyon sürecinin başarısı için şart. Yerel yönetimlerin sunduğu desteklerin sürekliliği sağlanmadığında, aileler büyük zorluklar yaşıyor." (K3)

K3, rehabilitasyon süreçlerinin kesintiye uğramaması için yerel yönetimlerin sunduğu desteklerin sürekliliğinin sağlanmasına dikkat çekmektedir. Desteğin kesintisiz olması ailelerin rehabilitasyon sürecine etkin bir şekilde katılmasını ve bireylerin gelişimlerini sürdürebilmesini imkân sağlayacağını ifade etmektedir.

"Toplumda farkındalık yaratma konusunda bazı yerel yönetimler başarılı. Fakat genel olarak, toplumda engelli bireylere dair algının değişmesi için daha fazla çaba gösterilmesi gerekiyor." (K4)

K4, farkındalık oluşturma çabaları yerel yönetimlerin engelli bireylerin topluma entegrasyonunu destekleyen önemli bir adımı olarak görmektedir. Ancak toplumun genelinde algının değiştirilmesi için daha fazla çalışma yapılması ve bu projelerin sürekliliği sağlanmasına dikkat çekmektedir.

"Toplum temelli hizmetlerin erişilebilirliği konusunda sıkıntılar var. Özellikle ulaşım sorunları, hizmetlerin etkinliğini azaltıyor. Bu konuda daha fazla çalışma yapılmalı." (K6)

K6, ulaşım sıkıntılarının toplum temelli hizmetlerin etkinliğini azaltacağını dile getirmektedir. Engelli bireylerin bu hizmetlere erişimini kolaylaştırmak için ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve engelli dostu ulaşım seçeneklerinin sunulmasına dikkat çekmektedir.

"Toplumda farkındalık yaratma çalışmaları çok önemli. Bu tür projeler, engelli bireylerin toplumda daha fazla kabul görmesine yardımcı oluyor." (K8)

K8, toplumda engelli bireylere yönelik farkındalık yaratma çalışmaları, sosyal kabulün artmasına ve toplumsal eşitlik açısından büyük bir adım atılmasına yardımcı

olacağını ifade etmektedir. Bu projelerin yaygınlaştırılması, engelli bireylerin yaşam kalitesinin artmasına vurgu yapmaktadır.

"Desteklerin sürekliliği sağlanmadığı takdirde, rehabilitasyon sürecinde kesintiler yaşıyor. Bu nedenle yerel yönetimlerin bütçelerinde bu konularda daha fazla pay ayrılması önemli."(K15)

K15, desteklerin sürekliliğinin, rehabilitasyon sürecindeki başarı için kritik öneme sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Yerel yönetimlerin bütçelerinde bu alanda daha fazla pay ayrılması, engelli bireylerin ihtiyaçlarının daha iyi karşılanmasına olanak sağlayacağını ifade etmektedir.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Toplum Temelli Sosyal Hizmetlerin (örneğin, yerel yönetimlerin sağladığı destekler) Rehabilitasyon Sürecine Etkisi’ sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların görüşleri, yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik sunduğu desteklerin çeşitliliği, sürekliliği ve erişilebilirliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yerel desteklerin çeşitliliği, bireylerin farklı ihtiyaçlarına yönelik esneklik sağlarken, bazı bölgelerde bu çeşitliliğin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Desteklerin sürekliliği, rehabilitasyon süreçlerinin kesintiye uğramaması ve ailelerin bu sürece etkin bir şekilde katılabilmesi için kritik görülmektedir. Bunun yanı sıra yerel yönetim bütçelerinde bu alanlara daha fazla kaynak ayrılmasının önemi vurgulanmıştır. Toplumda farkındalık yaratma projelerinin, engelli bireylerin kabul görmesi ve toplumsal uyumu arttırmada önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Ancak bu projelerin genel olarak daha yaygın ve sürdürülebilir olması gerektiği belirtilmiştir. Ulaşım gibi temel altyapı eksikliklerinin, toplum temelli hizmetlerin erişilebilirliğini ve etkinliğini azalttığı dile getirilmiş, bu sorunların çözümü için daha fazla çalışmanın gerektiği vurgulanmıştır. Genel olarak katılımcıların ifadeleri, yerel yönetimlerin destek hizmetlerinin çeşitlendirilmesi, sürekliliğinin sağlanması, farkındalık çalışmalarının artırılması ve altyapının iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu adımlar, engelli bireylerin yaşam kalitesini artıracak ve

rehabilitasyon süreçlerini daha etkin hale getirecektir.

3.8. Rehabilitasyon Merkezlerinde Sunulan Hizmetlerin Kamu Politikalarının Erişilebilirliğine Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara rehabilitasyon merkezlerinde sunulan hizmetlerin kamu politikalarının erişilebilirliğine etkisine ilişkin ‘Rehabilitasyon merkezlerinde sunulan hizmetlerin, kamu politikalarının erişilebilirliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 10’da görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 10: Rehabilitasyon Merkezlerinde Sunulan Hizmetlerin Kamu Politikalarının Erişilebilirliğine Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Hizmetlerin çeşitliliği	K2, K4, K7, K8, K9, K14,
Erişim engelleri	
Kamu politikalarının etkisi	
Kullanıcı memnuniyeti	

Tablo 10’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Hizmetlerin çeşitliliği’, ‘Erişim engelleri’, ‘Kullanıcı memnuniyeti’, ‘Kamu politikalarının etkisi’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Erişim engelleri, rehabilitasyon hizmetlerine ulaşımı ciddi şekilde kısıtlıyor. Özellikle fiziksel engelli bireylerin bu merkezlere ulaşımında büyük zorluklar yaşıyor." (K2)

K2, fiziksel engelleri, rehabilitasyon hizmetlerinin etkinliğini kısıtlayan önemli bir faktör olarak görmektedir. Ulaşım sorunları, engelli bireylerin bu hizmetlerden yararlanmasını zorlaştırdığına dikkat çekmektedir. Ulaşılabilirlik konusunda iyileştirmeler yapılması gerektiğini dile getirmektedir.

"Kullanıcı memnuniyeti, sunulan hizmetlerin kalitesiyle doğrudan bağlantılı. Memnuniyet düzeyi yüksek olan kullanıcılar, rehabilitasyon süreçlerine daha aktif katılım gösteriyor." (K4)

K4, kullanıcı memnuniyetini, hizmetlerin etkinliğini artırmak için önemli bir faktör olarak görmektedir. Yüksek memnuniyet, kullanıcıların rehabilitasyon sürecine daha etkin katılmalarını sağlayıp sürecin başarısını olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmektedir.

"Kamu politikalarının etkisi, yerel yönetimlerin bu hizmetlere ne kadar önem verdiğiyle de doğrudan ilgili. Politikalarda iyileştirmeler yapılması gerekiyor." (K7)

K7, kamu politikalarının gücünün, yerel yönetimlerin bu hizmetlere sağladığı desteğe bağlı olduğuna dikkat çekmektedir. Politikalarda yapılacak iyileştirmeler, hizmetlerin kalitesini artırarak engelli bireylerin daha iyi hizmet almasını sağlayabileceğini ifade etmektedir.

"Kullanıcı memnuniyeti sağlamak için rehabilitasyon merkezlerinde sürekli geri bildirim mekanizmaları kurulmalı. Kullanıcıların ihtiyaçları ve beklentileri daha iyi anlaşılabilir." (K8)

K8, geri bildirim mekanizmalarının, hizmetlerin sürekli olarak iyileştirilmesine yardımcı olacağına vurgu yapmaktadır. Kullanıcıların ihtiyaç ve

beklentilerini doğru bir şekilde anlamak, rehabilitasyon süreçlerinin etkinliğini artıracağını ifade etmektedir.

"Hizmetlerin çeşitliliği artırılmalı; grup terapileri, bireysel danışmanlık gibi farklı yöntemlerle çeşitlendirilirse daha etkili sonuçlar elde edilebilir." (K9)

K9, hizmet çeşitliliğinin artırılması, bireylerin farklı rehabilitasyon yöntemlerinden faydalanmalarını sağlayacağına vurgu yapmaktadır. Grup terapileri ve bireysel danışmanlık gibi yöntemlerin, daha etkili ve kapsamlı sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir.

"Erişim engelleri, özellikle kırsal alanlarda yaşayan bireyler için daha belirgin. Bu nedenle, bu bölgeler için özel politikaların geliştirilmesi önemli." (K14)

K14, kırsal alanlarda yaşayan engelli bireyler için özel politikaların geliştirilmesi, bu bölgelerdeki erişim engellerinin aşılması için kritik önem taşıdığını dile getirmektedir. Bu bireyler için daha fazla ulaşılabilir hizmetin sunulmasına vurgu yapmaktadır.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Rehabilitasyon merkezlerinde sunulan hizmetlerin, kamu politikalarının erişilebilirliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların ifadeleri, rehabilitasyon hizmetlerinin etkinliği ve erişilebilirliği konusunda önemli sorunlara ve çözüm önerilerine işaret etmektedir. Fiziksel ve coğrafi erişim engelleri, özellikle kırsal alanlarda yaşayan bireyler için ciddi bir sorun teşkil etmekte, bu durum rehabilitasyon hizmetlerine ulaşımı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, kırsal alanlar için özel politikaların geliştirilmesi ve ulaşılabilirliğin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Hizmetlerin çeşitlendirilmesi, bireysel danışmanlık ve grup terapileri gibi farklı yöntemlerin kullanılmasıyla daha

etkili sonuçlar elde edilebileceği ifade edilmektedir. Kullanıcı memnuniyetinin hizmetlerin etkinliğiyle doğrudan ilişkili olduğu, memnuniyet düzeyi yüksek olan bireylerin rehabilitasyon süreçlerine daha aktif katılım gösterdiği belirtilmiştir. Bu nedenle, sürekli geri bildirim mekanizmalarının kurulması, kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayarak hizmet kalitesini artıracaktır. Kamu politikalarının ve yerel yönetimlerin desteklerinin hizmetlerin başarısı üzerinde büyük bir etkisi olduğu, bu politikalarda iyileştirmeler yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, erişim engellerinin kaldırılması, hizmet çeşitliliğinin artırılması, geri bildirim mekanizmalarının oluşturulması ve kamu politikalarında iyileştirmeler yapılması gibi adımlar rehabilitasyon hizmetlerinin daha erişilebilir, etkin ve kullanıcı odaklı hale gelmesi için kritik öneme sahiptir. Bu iyileştirmelerin rehabilitasyon sürecinin başarısını ve bireylerin yaşam kalitesini artıracığı söylenebilir.

3.9. Türkiye’de Sosyal Politikaların Ailelerin Rehabilitasyon Sürecine Katılımının Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara Türkiye’de sosyal politikaların ailelerin rehabilitasyon sürecine katılımının etkisine ilişkin ‘Türkiye’deki sosyal politikaların, ailenizin rehabilitasyon sürecine katılımını nasıl desteklediğini düşünüyorsunuz?’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 11’de görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 11: Türkiye’de Sosyal Politikaların Ailelerin Rehabilitasyon Sürecine Katılımının Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Aile katılımının teşvik edilmesi	K1, K6, K7, K9, K12, K14
Sosyal politikaların farkında olunması	
Destekleyici hizmetlerin varlığı	
Politikalardaki iyileştirme alanları	

Tablo 11’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Aile katılımının teşvik edilmesi’, ‘Sosyal politikaların farkında olunması’, ‘Destekleyici hizmetlerin varlığı’, ‘Politikalardaki iyileştirme alanları’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Aile katılımının teşvik edilmesi, rehabilitasyon sürecinde oldukça önemli. Sosyal politikalar, ailelerin terapilere dahil olmalarını sağlayacak etkinlikler düzenlemeli." (K1)

K1, aile katılımının, rehabilitasyon sürecinin başarısı için kritik bir faktör olduğunu dile getirmektedir. Sosyal politikalar ile aileleri sürece dahil edip etkinlikler düzenleyerek, ailelerin sürece olan katkılarını arttırmaya dikkat çekmektedir.

"Sosyal politikalar hakkında ailelerin farkındalığının artırılması önemli. Bilgi eksikliği, katılımı engelleyen temel nedenlerden biri." (K6)

K6, ailelerin sosyal politikalar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları, katılımlarının teşvik edilmesini dile getirmektedir. Eğitim ve bilgilendirmenin, bu bilginin artırılmasında önemli bir rol oynayacağına dikkat çekmektedir.

"Destekleyici hizmetlerin varlığı, aileler için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Psiko-eğitim programları, ailelerin rehabilitasyon sürecine dahil olmasını sağlıyor." (K7)

K7, psiko-eğitim programları, ailelerin rehabilitasyon sürecine dahil olmalarını ve bu sürece daha fazla katılım göstermelerini sağlar. Destekleyici hizmetler, motivasyonu artıran önemli araçlardır.

"Aile katılımının teşvik edilmesi, rehabilitasyon sürecinde iyileşmeyi hızlandırıyor. Sosyal politikalar, ailelerin aktif rol almasını desteklemeli." (K9)

K9, aile katılımının rehabilitasyon sürecinin başarısı ve hızlanması için önemli bir faktör olduğunu dile getirmektedir. Sosyal politikaların bu katılımı teşvik etmesi, daha etkili rehabilitasyon sonuçları doğuracağını ifade etmektedir.

"Politikalardaki iyileştirme alanları, ailelerin sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmeli. Bu, katılımlarını artırır." (K12)

K12, sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştırılması, ailelerin rehabilitasyon sürecine katılımını arttıracığını ifade etmektedir. Bu erişim iyileştirmeleri, sürecin daha verimli hale gelmesine vurgu yapmaktadır.

"Sosyal politikaların farkında olunması, ailelerin rehabilitasyon süreçlerinde daha etkili olmalarını sağlıyor. Bilgilendirme kampanyaları faydalı olabilir." (K14)

K14, sosyal politikalar hakkında yapılan bilgilendirme kampanyaları, ailelerin süreçlere katılımını artırıp ve onların rehabilitasyon sürecindeki etkilerini güçlendireceğini ifade etmektedir.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Türkiye’deki sosyal politikaların, ailenizin rehabilitasyon sürecine katılımını nasıl desteklediğini düşünüyorsunuz?’ sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların ifadelerine göre aile katılımının rehabilitasyon süreçlerinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ailelerin bu süreçte aktif rol alması, hem bireyin iyileşme hızını artırmakta hem de rehabilitasyon sürecinin başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Ancak ailelerin sosyal politikalara dair bilgi eksikliği, sürece katılımı

zorlaştıran temel sorunlardan biridir. Bu eksikliğin giderilmesi için bilgilendirme kampanyaları, eğitimler ve psiko-eğitim programları gibi araçların etkin kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca sosyal politikaların, ailelerin rehabilitasyon süreçlerine daha kolay erişim sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Destekleyici hizmetlerin, aileler için güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu ifade edilmekte; bu tür hizmetlerin yaygınlaştırılması ve çeşitlendirilmesi gerektiği önerilmektedir. Sosyal politikaların, aileleri sürece dahil edecek etkinlikler ve programlar düzenlemesi, katılımı artırarak daha etkili sonuçlar elde edilmesine olanak sağlayacaktır. Bilgilendirme ve katılımın teşvik edilmesi, ailelerin sürece olan katkılarını artırarak rehabilitasyon sürecini daha verimli hale getirebilir. Politikadaki iyileştirme ve erişim kolaylıklarının süreci güçlendireceği ifade edilmiştir. Ailelerin sürece katılımının teşvik edilmesi, hem bireysel hem de toplumsal iyileşme açısından kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir.

3.10. Türkiye’deki Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Merkezlerinin Toplumdaki Farkındalığı Üzerine Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara Türkiye’deki sosyal politikaların rehabilitasyon merkezlerinin toplumdaki farkındalığı üzerine etkisine ilişkin ‘Türkiye’deki sosyal politikaların, rehabilitasyon merkezlerinin toplumdaki farkındalığı üzerindeki etkisi nedir?’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 12’de görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 12: Türkiye’deki Sosyal Politikaların Rehabilitasyon Merkezlerinin Toplumdaki Farkındalığı Üzerine Etkisi

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Farkındalık artırma çalışmaları	K1, K2, K7, K8, K10, K15
Sosyal politikaların görünürlüğü	
Toplumun engelli bireylere yaklaşımı	
Eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri	

Tablo 12’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Farkındalık artırma çalışmaları’, ‘Sosyal politikaların görünürlüğü’, ‘Toplumun engelli bireylere yaklaşımı’, ‘Eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Farkındalık artırma çalışmaları, rehabilitasyon merkezlerinin toplumda daha iyi tanınmasını sağlıyor. Bu tür etkinlikler artırılmalı." (K1)

K1, farkındalık artırma çalışmaları, rehabilitasyon merkezlerinin toplumda daha geniş kitlelere ulaşmasına ve tanınmasına olanak tanıyacağını dile getirdi. Bu tür etkinliklerin sayısının artırılması, toplumda daha fazla anlayış yaratabileceğine vurgu yapmıştır.

"Sosyal politikaların görünürlüğü, rehabilitasyon merkezlerine olan güveni artırıyor. İnsanlar, bu merkezlerin sunduğu hizmetlerin kalitesi hakkında daha fazla bilgi sahibi oluyor." (K2)

K2, sosyal politikaların görünürlüğü, rehabilitasyon merkezlerine olan güveni güçlendirdiğini ifade etmiştir. İnsanlar, bu merkezlerin sunduğu hizmetlerin kalitesini daha iyi değerlendirip bu merkezlere duyulan güvenin artacağını dile getirmiştir.

"Toplumun engelli bireylere yaklaşımı, sosyal politikaların etkisiyle daha duyarlı hale geliyor. Bu değişim, rehabilitasyon merkezlerinin toplumsal değerini artırıyor."(K7)

K7, sosyal politikaların etkisiyle, toplumun engelli bireylere yönelik duyarlılığı artacağına vurgu yapmaktadır. Bu durumun, rehabilitasyon merkezlerinin

toplumda daha fazla değer görmesini ve önem kazanmasını sağlayacağını dile getirmiştir.

"Eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri, özellikle ailelerin rehabilitasyon merkezlerinden nasıl faydalanacakları konusunda bilgilendirilmesine yardımcı oluyor. Bu tür faaliyetlerin artırılması gerekiyor." (K8)

K8, eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri, ailelerin rehabilitasyon merkezlerinden nasıl yararlanabileceklerini anlamalarını sağlayacağını dile getirmektedir. Bu tür faaliyetlerin yaygınlaştırılması, ailelerin daha etkin bir şekilde sürece dahil olmalarını teşvik edeceğini ifade etmektedir.

"Sosyal politikaların görünürlüğü, rehabilitasyon merkezlerinin toplumsal algısını olumlu yönde etkiliyor. Daha geniş kitlelere ulaşmak için medya kullanımı artırılmalı." (K10)

K10, medyanın gücünün, sosyal politikaların görünürlüğünü artırabileceğine dikkat çekmektedir. Sosyal politikaların medya aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşması, rehabilitasyon merkezlerinin toplumsal algısını olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmiştir.

"Toplumun engelli bireylere yaklaşımı, sosyal politikaların olumlu etkisiyle değişiyor. Rehabilitasyon merkezleri, bu değişimin en büyük paydaşlarından biri olarak öne çıkıyor." (K15)

K15, sosyal politikaların etkisiyle toplumun engelli bireylere yaklaşımının değiştiğini ifade etmiştir. Rehabilitasyon merkezlerini bu değişim sürecinin en

önemli aktörlerinden biri olarak niteleyip bu süreçte önemli bir rol oynadığına vurgu yapmıştır.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Türkiye’deki sosyal politikaların, rehabilitasyon merkezlerinin toplumdaki farkındalığı üzerindeki etkisi nedir?’ sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların görüşlerine göre, farkındalık artırma çalışmaları ve sosyal politikaların görünürlüğü, rehabilitasyon merkezlerinin toplumdaki rolünü ve algısını güçlendirmektedir. Toplumun engelli bireylere yaklaşımında duyarlılığın artması, sosyal politikaların etkili bir şekilde uygulanmasıyla mümkün hale gelmekte ve rehabilitasyon merkezleri bu değişimde önemli bir paydaş olarak öne çıkmaktadır. Rehabilitasyon merkezlerinin toplumda daha iyi tanınması, farkındalık etkinliklerinin ve medya kullanımının artırılmasıyla sağlanabileceği ifade edilmiştir. Bu çalışmalar, aynı zamanda rehabilitasyon merkezlerine olan güveni artırmakta ve bu merkezlerin sunduğu hizmetlerin kalitesine yönelik olumlu bir algı oluşturmaktadır. Eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin, özellikle ailelerin rehabilitasyon merkezlerinden daha etkili bir şekilde faydalanmasına yardımcı olduğu belirtilmiştir. Bu tür faaliyetlerin yaygınlaştırılması, ailelerin sürece daha aktif katılımını teşvik edecektir. Sosyal politikaların görünürlüğünün artması, toplumsal algıyı olumlu yönde etkileyerek engelli bireylerin toplumda daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Medyanın bu süreçte etkin bir şekilde kullanılması, farkındalık yaratma ve sosyal politikaların tanıtımı açısından önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Rehabilitasyon merkezleri, bu değişim ve bilinçlendirme sürecinde toplumun duyarlılığını artıran ve çözüm üreten kilit aktörlerden biri olarak görülmektedir.

3.11. Rehabilitasyon Merkezlerinin Sunduğu Hizmetlerin Sosyal Politikalar Kapsamında Geliştirilmesi İçin Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde Mardin ilinde ikamet edip özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanan katılımcılara rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu hizmetlerin sosyal politikalar kapsamında geliştirilmesi için önerilere ilişkin ‘Rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu hizmetlerin, sosyal politikalar kapsamında

geliştirilmesi için önerileriniz nelerdir?’ sorusu iletilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre konuya yönelik alt temalar oluşturulmuş ve bu kapsamda alt temalar Tablo 13 ’de görüldüğü gibi oluşturulmuştur.

Tablo 13: Rehabilitasyon Merkezlerinin Sunduğu Hizmetlerin Sosyal Politikalar Kapsamında Geliştirilmesi İçin Öneriler

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Yeni hizmet alanlarının oluşturulması	K2, K4, K8, K10, K11, K14
Erişim kolaylıkları	
Eğitim ve bilinçlendirme programları	
İş birliği ve koordinasyon mekanizmaları	

Tablo 13’te bu konudaki temalar 4 ana tema olarak ele alınmıştır. ‘Yeni hizmet alanlarının oluşturulması’, ‘Erişim kolaylıkları’, ‘Eğitim ve bilinçlendirme programları’, ‘İş birliği ve koordinasyon mekanizmaları’ alt temaları oluşturulmuş ve katılımcılara bu yönde görüşme soruları yöneltilmiştir.

"Erişim kolaylıkları sağlamak için, rehabilitasyon merkezlerinin fiziksel altyapıları engelli bireyler için uygun hale getirilmeli. Özellikle ulaşım sorunları çözülmelidir." (K2)

K2, fiziksel altyapıların engelli bireylere uygun hale getirilmesi, bu bireylerin rehabilitasyon merkezlerine kolayca erişmesini sağlayacağını ifade etmiştir. Ulaşım sorunlarının çözülmesinin, erişilebilirlik için kritik bir adım olduğuna vurgu yapmıştır.

"Yeni hizmet alanlarının oluşturulması bağlamında, rehabilitasyon merkezleri çeşitli spor ve sanat aktiviteleri sunarak bireylerin sosyal hayata katılımını teşvik etmelidir." (K4)

K4, spor ve sanat aktiviteleri, bireylerin sosyal hayata katılımını arttıracaklarını ve rehabilitasyon sürecini destekleyeceğini ifade etmiştir. . Bu tür etkinliklerin, engelli bireylerin özgüvenlerini geliştirmelerine yardımcı olabileceğini dile getirmiştir.

"Yeni hizmet alanlarının oluşturulması için, rehabilitasyon merkezlerinin yerel yönetimlerle iş birliği yaparak, yerel ihtiyaçlara göre hizmetleri çeşitlendirmesi faydalı olacaktır." (K8)

K8, yerel yönetimlerle iş birliği yaparak hizmetlerin yerel ihtiyaçlara göre çeşitlendirilmesi, daha etkili ve verimli hizmet sunulmasına olanak tanınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu işbirliğinin, bireylerin ihtiyaçlarına daha uygun programların sunulmasına imkan vereceğini dile getirmiştir.

"Eğitim ve bilinçlendirme programları kapsamında, engelli bireylerin kendi hakları ve potansiyelleri hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Bu tür programlar, kişisel gelişimlerine katkı sunacaktır." (K10)

K10, engelli bireylerin kendi hakları ve potansiyelleri hakkında bilgi sahibi olmaları, onların kişisel gelişimlerine katkı sağlayacağını dile getirmiştir. Bu, özsaygılarını artırarak, rehabilitasyon süreçlerinde daha aktif bir katılımı teşvik edeceğini ifade etmiştir.

"İş birliği ve koordinasyon mekanizmaları güçlendirilerek, farklı disiplinlerden uzmanlar bir araya getirilmeli. Bu sayede daha kapsamlı hizmet sunulabilir." (K11)

K11, farklı disiplinlerden uzmanların bir araya getirilmesi, daha kapsamlı ve etkili hizmetlerin sunulmasına yardımcı olacağını vurgu yapmıştır. İş birliğinin, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik daha bütüncül yaklaşımlar geliştirilmesini sağlayacağını ifade etmiştir.

"Eğitim ve bilinçlendirme programları, okul müfredatlarına entegre edilmeli. Genç nesillerin engelli bireylere karşı daha duyarlı bir yaklaşıma sahip olmaları sağlanmalıdır." (K14)

K14, okul müfredatlarına entegre edilen eğitim ve bilinçlendirme programları, genç nesillerin engelli bireylere daha duyarlı ve empatik yaklaşımlarını sağlayacağını ifade etmiştir. Bunun, toplumsal değişim için uzun vadeli bir etki yaratabileceğine vurgu yapmıştır.

Araştırmada katılımcılara iletilen ‘Rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu hizmetlerin, sosyal politikalar kapsamında geliştirilmesi için önerileriniz nelerdir?’ sorusuna verdikleri cevaplar kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilecek olunursa; katılımcıların görüşleri, rehabilitasyon merkezlerinin erişilebilirliğinin artırılması ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Fiziksel altyapının engelli bireyler için uygun hale getirilmesi ve ulaşım sorunlarının çözülmesi, erişim kolaylığı sağlamak açısından kritik önemdedir. Ayrıca, rehabilitasyon merkezlerinin spor ve sanat aktiviteleri gibi sosyal etkinlikler sunarak bireylerin özgüvenlerini geliştirmesi ve sosyal hayata katılımını teşvik etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yerel yönetimlerle iş birliği yaparak, yerel ihtiyaçlara uygun hizmetlerin sunulması önerilmiştir. Eğitim ve bilinçlendirme programlarının, engelli bireylerin kendi hakları ve potansiyelleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayarak kişisel gelişimlerini destekleyeceği ifade edilmiştir. Bu tür programların, bireylerin özsaygısını artırıp rehabilitasyon süreçlerine daha aktif katılım göstermelerini teşvik edeceği belirtilmiştir. Ayrıca, farklı disiplinlerden uzmanların iş birliği yaparak daha kapsamlı ve etkili hizmetler sunulması gerektiği dile getirilmiştir. Toplumda duyarlılığın artırılması için bilinçlendirme programlarının

okul müfredatlarına entegre edilmesi önerilmiştir. Bu sayede genç nesillerin engelli bireylere karşı daha empatik ve duyarlı bir yaklaşıma sahip olması sağlanabilir. Toplumsal duyarlılığın artması ve daha kapsayıcı hizmetlerin sunulması rehabilitasyon sürecinin etkinliğini artıracaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal politikaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla aileler üzerindeki etkilerini çok yönlü bir şekilde ortaya koymuştur. Katılımcıların ifadeleri, mevcut sosyal politikaların birçok olumlu yönüne dikkat çekerken aynı zamanda çeşitli eksiklik ve iyileştirme ihtiyaçlarına da ışık tutmuştur. Öncelikle, sosyal politikaların bireylerin rehabilitasyon hizmetlerine erişiminde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Katılımcılar, bilgiye erişim ve kamu kurumlarıyla etkili iletişimin bu hizmetlerden yararlanma süreçlerinde kritik olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak bilgi eksikliği ve bürokratik engeller, sosyal politikaların etkinliğini azaltan temel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgu, daha sistematik bilgi akışı ve etkili iletişim stratejilerinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Maddi desteklerin aileler üzerindeki etkileri de çarpıcı bir şekilde öne çıkmıştır. Sosyal güvence ve devlet yardımları, rehabilitasyon sürecinde ailelerin maddi yükünü önemli ölçüde hafifletirken, bazı ek masrafların halen zorluk çıkardığı belirtilmiştir. Bu durum, maddi desteklerin kapsanabilirliğinin artırılması ve çeşitlendirilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, katılımcılar tarafından hem duygusal hem de pratik faydalar sağlayan kritik bir destek mekanizması olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu hizmetlerin etkinliğinin artırılması için daha fazla eğitilmiş personel ihtiyacı ve bilgiye erişim sorunlarının giderilmesi önem arz etmektedir. İhtiyacı karşılayan ve sürekliliği olan bir danışmanlık sistemi, ailelerin ve bireylerin rehabilitasyon sürecinde daha etkin bir rol oynamasını sağlayabilir. Eğitim programlarının aileler üzerindeki etkisi, hem psikolojik hem de pratik destek sağlama noktasında kritik bir unsur olarak görülmektedir. Katılımcılar, eğitimlerin sade bir dille sunulması ve ailelerin aktif katılımıyla daha faydalı hale geleceğini ifade etmiştir. Bu bulgular, eğitimlerin daha erişilebilir ve kapsayıcı hale getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Engelli bireyler için sosyal politikaların etkileri, hizmetlerin çeşitliliği ve toplumsal algı üzerinde yoğunlaşmıştır. Toplumsal farkındalığın artırılması, önyargı ve ayrımcılığın azaltılması açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya konmuştur. Bu bağlamda, altyapı sorunlarının giderilmesi ve aile destek programlarının yaygınlaştırılması, engelli bireylerin daha kapsayıcı bir toplumda yaşamasına katkı sağlayabilir.

Yerel yönetimlerin destek hizmetleri, rehabilitasyon sürecinin sürekliliği ve etkinliği açısından çok önemlidir. Katılımcıların ifadeleri, bu desteklerin çeşitlendirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması gerekliliğini vurgulamaktadır. Ayrıca farkındalık yaratma projelerinin yaygınlaştırılması ve sürekliliğini sağlayacak altyapı düzenlemeleri kritik önem taşımaktadır.

Genel olarak araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal politikaların ailelerin ve bireylerin rehabilitasyon sürecindeki rollerini çok boyutlu olarak etkilediğini ve bu politikaların daha erişilebilir, çeşitli ve kapsayıcı hale getirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak, araştırma sırasında belirlenen eksiklikler ve ihtiyaçlar, sosyal politikaların hem planlanmasında hem de uygulamasında iyileştirme gereksinimlerine işaret etmektedir.

Sosyal politikaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin aileler üzerindeki etkisini ortaya koymak için Mardin ilinde ikamet eden ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden faydalanan ailelerden araştırma için katılımcı olanlarla yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ile katılımcıların önerilerini birlikte değerlendirdiğimizde aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

Bilgilendirme ve Farkındalık Çalışmaları: Sosyal politikaların ve hakların tanıtılması amacıyla bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, hem ailelerin hem de toplumun rehabilitasyon hizmetlerine erişim konusundaki bilinç seviyesini artırabilir. Bilgilendirmeler örneğin; televizyon, reklam panoları, telefon görüşmeleri, sosyal medya aracılığı ile yapılabilir. Bilgilendirme çalışmaları ile birçok aile devletin bu hizmetinden haberdar olup çocuklarının eğitime katkı sağlama imkânı bulacaktır.

Eğitim Programlarının Geliştirilmesi: Rehabilitasyon merkezlerinde ailelere yönelik daha sade bir dilde eğitim materyalleri ve bilgilendirme oturumları sunulmalıdır. Bu eğitimler, hem psikolojik hem de pratik desteği kapsamlı ve ailelerin süreçteki aktif rolünü artırmayı hedeflemelidir. Eğitim programlarının teorikten çok pratiğe yönelik olması ailelerin günlük yaşamda karşılaştıkları problemleri çözmelerine daha çok katkı sağlayacaktır.

Bürokratik Engellerin Azaltılması: Sosyal politikaların uygulamasındaki bürokratik engeller ortadan kaldırılarak bilgiye erişim kolaylaştırılmalıdır. Bu amaçla dijital platformlar ve rehberlik hizmetleri etkin bir şekilde kullanılabilir. Engelli bir bireyin eğitim alması için öncelikle tıbbi tanı alması gerekmektedir. Tıbbi tanı

aldıktan sonra Rehberlik Araştırma Merkezi'nin verdiği eğitsel tanı doğrultusunda okullara yerleştirilmesi sağlanmaktadır. Uygulamada şöyle problemler ile karşılaşmaktadır; öğrencinin aldığı tıbbi tanıya uygun bir sınıfa yerleştirilememe durumu. Bu durumda öğrencinin yerleştirilme kaydına itiraz edilmesi ve öğrencinin yeniden değerlendirilmesi gibi hususlar o bireyin eğitiminde aksaklıklara ve eğitimcilerin motivasyon düşüklüğüne sebebiyet vermektedir. Bu tarz bürokratik engelleri azaltmaya yönelik sistemde değişiklikler yapılması elzemdir. Tıbbi tanı sürecinde hastane heyetine bir özel eğitim öğretmeni dahil edilmesi ileride yaşanacak olası yanlış yerleştirmelerin önüne geçebilecektir.

Maddi Desteklerin Genişletilmesi: Sosyal güvencelerin kapsamı ve çeşitliliği artırılarak, rehabilitasyon hizmetlerinin daha erişilebilir hale gelmesi sağlanabilir. Devletin engelli bireyler için sunduğu ücretsiz rehabilitasyon hizmeti haftada 2 saat ayda 8 saattir. Engelli bireyin sistematik ve yoğun bir eğitim alması gerekmektedir. Haftada 2 saat eğitimin yoğun olması adına yeterli değildir. Dolayısı ile haftada 2 saat olan sürenin artırılması engelli bireyin üstün yararı ilkesi gereğidir.

Yerel Yönetimlerle İş Birliği: Yerel yönetimlerin destek hizmetlerini çeşitlendirmesi ve toplum temelli sosyal hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması için iş birliği mekanizmaları geliştirilmelidir. Yerel yönetimlerin engellilerle ilgili alanlarda daha istekli ve ihtiyaca yönelik hizmetler sunması gerekmektedir. Bütçelerinin belli bir bölümünü engelli bireylerin yaşantısını kolaylaştıracak hizmetlere yönelik ayrımları hem aileleri hem de toplumu motive edecektir.

Fiziksel Erişim Sorunlarının Giderilmesi: Kırsal ve kent merkezlerinde rehabilitasyon merkezlerine erişimi kolaylaştırmak amacıyla altyapı düzenlemeleri yapılmalı, toplu taşıma hizmetleri engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun hale getirilmelidir.

Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin Artırılması: Daha fazla eğitimli personel istihdam edilerek rehberlik hizmetlerinin kapsayıcılığı ve sürekliliği sağlanmalıdır. Ailelerin ve bireylerin süreç boyunca duygusal destek almalarını sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir.

Toplumsal Farkındalık ve Önyargılarla Mücadele: Engelli bireylere yönelik önyargıların azaltılması için toplumsal farkındalık projeleri hayata geçirilmeli, medya ve eğitim kurumları bu süreçte aktif rol almalıdır. Toplumda farkındalık oluşturulması için normal gelişim gösteren bireyler, bu bireylerin aileleri, okulda çalışan görevliler ve birçok kesimin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Engelli bireyi

o ortamdan göndermek yerine engelli bireyle beraber bir hayat sürmenin toplumun tüm kesimlerine empati kurdurarak farkındalığının oluşturulması gerekmektedir.

Sosyal Politika Etkinliğinin İzlenmesi: Sosyal politikaların etkisinin düzenli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi için bağımsız denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu değerlendirmeler, gelecekteki politika geliştirme süreçlerine rehberlik edebilir. Devletin uyguladığı sosyal politikaların ciddi bir maddi karşılığı bulunmaktadır. Bu hizmetlerin engelli bireye katkı sağlayıp sağlamadığı engelli bireye ulaşp ulaşmadığı sıkı denetimlerle ve caydırıcı cezalarla kontrol altında tutulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, sosyal politikaların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla aileler üzerindeki etkilerinin kapsamlı bir analizini sunarken, bu politikaların iyileştirilmesi yönünde somut öneriler geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Gelecekteki araştırmalar, sosyal politikaların etkinliğini daha geniş bir perspektifte inceleyerek, bu politikaların toplumsal etkilerinin sürdürülebilirliğini ve artırılmasını destekleyebilir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2013). Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Verimliliğinin Araştırılması Projesi (DESÖP). Erişim adresi: <https://ekutuphane.aile.gov.tr/media/gxjixesk/destek-özel-eğitim-hizmetlerinin-verimliliğinin-arastirilmadi-projesi-desöp.pdf> s.10 Erişim Tarihi: 20.08.2024
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Eğitim. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/ssss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/egitim/> Erişim Tarihi: 20.08.2024
- Alcock, P., Haux, T., May, M., & Wright, S. (2016). *The Student's Companion to Social Policy* (5th ed.). Chichester, UK: John Wiley & Sons. s.123
- Alkan, C. (1984). Özel Eğitimde Genel Hedefler ve İlkeler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 17 Sayı 1. s.298
- Akçamete, G. (2009). *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara: Kök Yayıncılık. s.42
- Antmen, N. (2010). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Aile Merkezli Hizmetlerin Değerlendirilmesi: Ankara-Yenimahalle Örneği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, s.10
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları. s.32
- Avcıoğlu, H., Batu, E.S., Cavkaytar, A., Diken, H.İ., Gürsel, O., Kargın, T., Maviş, İ., Özen, A., Özdemir, S., Özmen, R.G., Sak, U., Sarı, H., Çiftçi Tekinarslan, İ. & Uysal, H.Hakan. (2010). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi. s.13
- Aydın, B. & Demirbaş Çakan, F. (2017). *Özel Eğitimde Aile ve Uzman İşbirliği: Türkiye'de Bir Durum Analizi*. E-Journal of New World Sciences Academy, 12(4), 1278-129.
- Barnes C. & Mercer G.(2015) *The historical context of special education in England and Wales from the nineteenth century to the present*.*International Journal of Disability Development and Education*; Volue62:Issue2
- Batu, S & Kırcaali İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık. s.8.
- Boratav, K. (2003). *Türkiye iktisat tarihi 1908-2002*. İstanbul: İmge Kitabevi. s.45
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları. s.78

- Buğra, A. (2022). *Social Policy in Capitalist History*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. s.89
- Caha, H. (2015). Engellilerin Toplumsal Hayata Katılmasına Yönelik Politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri, *İnsan ve Toplum ve Dergisi* , cilt:5(10), s.54.
- Castles, F., Leibfried, S., Lewis, J., Obinger, H., & Pierson, C. (2010). *The Oxford Handbook of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press. s.67
- Cavkaytar, A. & Diken, İ.H. (2006). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık. s.10
- Cılga, İ., Erkul, E., Yıldırım, B. & Adıgüzel, İ.B. (2016). *Sosyal Çalışma ve Sosyal Politika Yazıları*. Ankara: Bellek Tanıtım Hizmetleri Yayıncılık. s.116.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches (3rd ed.)*. SAGE Publications. s.45
- Çitil, M. & Üçüncü, M.K. (2018). Türkiye’de Engelli Hakları Engelliler Hukuku’nun Durumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 9/35. s.262.
- Dalbay, R.S. (2009). *Özürlü Yakınlarının Özürlülere Yönelik Sosyal Politikalara İlişkin Bilgi, Beklenti ve Memnuniyet Dereceleri*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. s.25
- Deacon, A. (2007). *Social Policy: Organizations and The Challenge Of Social Development*. *Journal of Social Policy*, 36(2), 177-195.
- Demirel, S. (2001). *Türkiye’de Rehabilitasyon Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılmasında Sosyal Rehabilitasyonun Önemi ve İşlevi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.15.
- Emirzeoğlu, S. (2015). *Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları. s.58
- Eripek, S., Kırcaali İftar, G., Topbaş, S., Diken, İ.H., Cavkaytar, A., Tekin İftar, E., Batu, S., Gürsel, O., Vuran, S. & Yücesoy Özkan, Ş. (2008). *Özel Eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset. s.4
- Er Sabuncuoğlu, M. & Diken, İ. H. (2010). Erken Çocukluk Özel Eğitimi: Kuramsal ve Yasal Temeller, Dünya ve Türkiye Örnekleri. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 1-20.
- Gagné, R. M. (1985). *The conditions of learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston. . (s. 45).

- Good, T. L. (1995). *In search of understanding: The case for qualitative research*. New York: Teacher College Press. (s. 23).
- Heclo, H. (1974). *Modern Social Politics in Britain and Sweden*. New Haven: Yale University Press. S.45
- Hurst, M., & Jones, K. (2018). *The role of rehabilitation services in community integration: A critical review*. Rehabilitation Psychology, 63(1), 1-10
- Ito, M. & Ujiie T.(2001) *Historical Perspectives on Special Education in Japan- Part I- Journal of International Cooperation in Education* Vo.Issue1
- İpek, E. (2022). *Sosyal Politikayı Keşfetmek*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi. s.3
- Kauffman, J.M., McGee, K., & Brigham F.J. (2004). *History of special education: A Struggle for equality in American Public Schools*. Journal of Special Education Leadership; Volume 17: Number 2.
- Kaya, S., Sağlam Ak, A. & Melekoğlu, M.A., (2022). Özel Öğrenme Güçlüğünde Erken Müdahale ve Erken Tanı: Müdahaleye Tepki Modeli, *Milli Eğitim Derleme Makalesi, cilt: 51 s.3681*
- Karaca, C. & Çam, Y. (2019). Türkiye’de Sosyal Devlet Anlayışının Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*. 176:72-97. s.77
- Kılınç, M. & Keçeci Kurt, S. (2019). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi. s.448
- Kırcı Çevik, N. (2023). *Sosyal Bilimler Üzerine Araştırmalar III*. Gaziantep: Özgür Yayın. s.67
- Koray, M. (2007). *Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak*. Çalışma ve Toplum, 2007/4, s.19-20.
- Korucu, N. (2005). *Türkiye’de Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmeti Veren Kurumların Karşılaştığı Güçlüklerin Analizi: Kurum Sahipleri, Müdür, Öğretmen, Aileler Açısından*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı. s.26.
- Lardner, E. (2017). *Rehabilitation centers and their role in special education: A global perspective*. Journal of Rehabilitation, 83(4), 245-256.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri. Erişim adresi:https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13143029_TURK_YYEYDE_OZEL_EYYTYM_HYZMETLERI.pdf s.5 Erişim Tarihi: 10.08.2024

- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological Research Methods*. SAGE Publications. s.26
- Ören, K. (2017), *Sosyal Politika*. İstanbul: Rağbet Yayınları, s.39.
- Özdemir, L., Çiftçi, H. & Sayan, Ö. (2022). Tarihsel Süreçte Özel Eğitim Uygulamaları, Kurumları ve Görevli Personellerin İncelenmesi. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*. cilt:1 sayı: 9. s.2
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 25.08.2024
- Özyürek, M. (2014). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Geliştirme ve Temelleri*. Ankara: Kök yayıncılık. s.11.
- Pinhas, M. M. (2007). *Sosyal Politika Boyutunda Avrupa Birliği'nde Esnek Çalışma*. İstanbul: Zafer Matbaası . s.5
- Selçuk, B. & Aydoğdu, İ.B. (2014). Anayasal Düzeyde Türkiye'de Sosyal Politikaların Gelişimi, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, cilt: 4(1), s.49
- Seyyar, A. (2015). *Dünya'da ve Türkiye'de Engelli Dostu Sosyal Politikalar*. İstanbul: Rağbet Yayınları. s.151.
- Smagulova, L. (2009). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Yönetimi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Bursa s.167
- Smith, J. & Brown, R. (2019). *The impact of special education on social skills development*. Journal of Special Education, 52(3), 123-136.
- Subakan, Y. & Koç, M. (2019). Özel Eğitim Gereksinimli Bireylerin Gelişim ve Eğitimlerinde Kullanılan Mobil Cihazlar ve Yazılımlar. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi*, cilt: 3(2), s. 52
- Şeker, A. & Kurt, G. (2018). Bir Sosyal Politika Alanı Olarak Yaşlılık ve Sosyal Hizmet Uygulamaları, *Nüfus Bilim Dergisi*, 40: 7-30, s.12
- Şişman, Y., Kocabaş, F. & Yazıcı, B. (2011). *Özürlülerin Çalışma Yaşamına Katılma Gereği ve Türkiye'de Bu Bağlamda Uygulanan Sosyal Politikaların Genel Bir Değerlendirmesi-Kota Yönteminin Uygulanmasına İlişkin Bir Eskişehir Örneği-*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi. s.15
- Şişman, Y. (2017). Türkiye'de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişimi mi?, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), s.2

- Tokol, A. (2000). *Sosyal Politika*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın, s.1. s.4.
- Topkaya, Ö. (2016). Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.21(2), s.716
- Tekindal, M. & Attepe Özden, S. (2017). *Özel Eğitim Merkezlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları Özel Eğitim ve Sosyal Hizmet*. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2(2), s.200
- Yağar, F. & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik, *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), s.6
- Yalın, M. (2023). *Türkiye’de sosyal politikanın anayasal gelişimi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. s.25
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık. s.150
- Yıldız, Y. (2020). *Sosyal Politika Uygulaması Olarak Aile Sosyal Destek Programı(ASDEP) Değerlendirmesi: Bursa Örneği*. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul. s.50
- Yıldırım, A. ve Yüksel, G. (2019). Özel Eğitim Hizmetlerine Genel Bir Bakış: Van İli Örneği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 165-181, s.165
- Yolcuoğlu, İ. G. (2012). Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(2). s.149.

Ek-1: Tez Görüşme Soruları

1. Türkiye’de uygulanan sosyal politikaların, rehabilitasyon hizmetlerine erişiminizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Sosyal Politika Bilinci	
Kişisel Sorunların Çözülmesi	
Kendine olan güvenin sağlanması	
Kamu kurumları ile iletişim	

2. Ailenizin sosyal güvencesi (örneğin, SGK, devlet yardımları) rehabilitasyon sürecindeki maddi yükü ne derece hafiflettiği konusunda neler söyleyebilirsiniz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Maddi desteklerin kapsamı	
Sosyal güvencelerin erişilebilirliği	
Aile bütçesine etkisi	
Rehabilitasyon hizmetlerine erişim kolaylığı	

3. Devletin sağladığı rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma durumunuz nedir? Bu hizmetlerin rehabilitasyon sürecindeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Rehberlik hizmetlerinin kalitesi	
Danışmanlık hizmetlerine olan ihtiyaç	
Bilgiye ulaşım kolaylığı	
Süreçteki destek mekanizmaları	

4. Rehabilitasyon merkezinde ailenize yönelik kamu destekli eğitim ve bilgilendirme programlarının etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Eğitim programlarının içeriği	
Ailenin bilgilendirilme düzeyi	
Eğitimlerin uygulanabilirliği	
Aile üyelerinin katılımı	

5. Ailenizde engelli birey varsa, Türkiye'nin engelli bireylere yönelik sosyal politikalarının rehabilitasyon sürecinize katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Sosyal politikaların kapsamı	
Engelli bireyler için sağlanan hizmetler	
Toplumsal kabul ve destek	
Politikalardaki eksiklikler	

6. Toplum temelli sosyal hizmetlerin (örneğin, yerel yönetimlerin sağladığı destekler) rehabilitasyon sürecine etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Yerel desteklerin çeşitliliği	
Toplum temelli hizmetlerin erişilebilirliği	
Desteklerin sürekliliği	
Toplumda farkındalık yaratma	

7. Rehabilitasyon merkezlerinde sunulan hizmetlerin, kamu politikalarının erişilebilirliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Hizmetlerin çeşitliliği	
Erişim engelleri	
Kamu politikalarının etkisi	
Kullanıcı memnuniyeti	

8. Türkiye'deki sosyal politikaların, ailenizin rehabilitasyon sürecine katılımını nasıl desteklediğini düşünüyorsunuz?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Aile katılımının teşvik edilmesi	
Sosyal politikaların farkında olunması	
Destekleyici hizmetlerin varlığı	
Politikalardaki iyileştirme alanları	

9. Türkiye'deki sosyal politikaların, rehabilitasyon merkezlerinin toplumdaki farkındalığı üzerindeki etkisi nedir?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Farkındalık artırma çalışmaları	
Sosyal politikaların görünürlüğü	
Toplumun engelli bireylere yaklaşımı	
Eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri	

10. Rehabilitasyon merkezlerinin sunduğu hizmetlerin, sosyal politikalar kapsamında geliştirilmesi için önerileriniz nelerdir?

ALT TEMALAR	KATILIMCI(K)
Yeni hizmet alanlarının oluşturulması	
Erişim kolaylıkları	
Eğitim ve bilinçlendirme programları	
İş birliği ve koordinasyon mekanizmaları	

Ek-2: Özgeçmiş**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı-Soyadı: Mehmet Şeyhmus ARAS

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi:

Tel:

E-posta:

Yazışma Adresi:

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Marmara Üniversitesi Özel Eğitim	2014
Lisans	İstanbul Üniversitesi Hukuk	2021
Yüksek Lisans	Şırnak Üniversitesi-Siyaset Ekonomisi	2025

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2014- ...	MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI	ÖĞRETMEN
2023- ...	ADALET BAKANLIĞI	ARABULUCU

YABANCI DİL**YAYINLAR**